

แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ธนวัฒน์ ยวงสุวรรณ

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชีวศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2558

แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ธนวัฒน์ ยวงสุวรรณ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชีวศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2558

แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง
จังหวัดเชียงใหม่

ธนวัฒน์ ยวงสุวรรณ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอาชีวศึกษา

คณะกรรมการสอบ

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์อุเทน ปัญโญ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา สโรบล)

29 พฤษภาคม 2558

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนตรีรัตน์ ประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งได้ช่วยดูแลให้คำแนะนำ ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข และให้คำปรึกษาตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าแบบอิสระ ความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง เพื่อให้การทำการค้นคว้าแบบอิสระ มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้เชี่ยวชาญในการทอผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และผู้รอกแบบสอบถามทุกท่านที่ได้สละเวลาช่วยให้ความคิดเห็นเพื่อให้งานวิจัยนี้ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาอาชีวศึกษาทุกท่านที่ให้ความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนระยะเวลาในการศึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติสุดา ศรีสุข ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมทำให้เครื่องมือมีคุณภาพมากขึ้น

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณนางสายทอง ปิ่นทะนา ผู้เป็นมารดาที่เลี้ยงดูสั่งสอนและสนับสนุน คอยให้ความรักกำลังใจเสมอมาตลอดจนขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท รุ่นที่ 15 ทุกท่านที่ให้ความสนใจและความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลาในการศึกษาด้วยดี เสมอมา

ธนวัฒน์ ขวงสุวรรณ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หัวข้อการค้นคว้าแบบอิสระ	แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นายธนวัฒน์ ขวงสุวรรณ
ปริญญา	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (อาชีวศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำหมู่บ้าน บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน และผู้อาวุโสที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อมากกว่า 30 ปี จำนวน 10 คน โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า วิถีชีวิตและความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการรวมกลุ่มอาชีพการทอผ้าทอไทลื้อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ได้ก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. 2542 ต่อมาผ้าทอไทลื้อได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับ 2 ดาว โดยการทอผ้าทอไทลื้อจะเป็นลายขิดที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน มีลวดลายและแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเกิดจากความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ผลผลิตมาก็จะนำไปฝากขายที่บ้านของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อนำไปจัดจำหน่าย หรือมีการออกร้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อเพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้ออีกด้วย รายได้ที่ได้จากการจัดจำหน่ายจะนำมาแบ่งกันและเก็บเข้ากลุ่มเพื่อใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ต่อมาได้มีหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ กรมพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิง และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาช่วยและได้เข้ามาสนับสนุนเกี่ยวกับงานบริหาร การจัดการ การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มผ้าทอแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ ต้องการให้มีการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและทันสมัยตามความต้องการของตลาด จะพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น โดยให้หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องเข้าช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอและสมาชิกควรไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัว และจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคงยิ่งขึ้น

Independent Study Title	Thai Lue’s Textile Development Guidelines, Ban Mae Sap, Samoeng District, Chiang Mai Province
Author	Mr.Thanawat Youngsuwan
Degree	Master of Education (Vocational Education)
Advisor	Asst. Prof. Dr. Kanjana Keatmaneerat

ABSTRACT

The purpose of this study is searching for way to Thai Lue’s Textile Development Guidelines, Ban Mae Sap, Samoeng District, Chiang Mai Province Information Was given by 5 village leads and 10 elder in the village who has more than 30 years’ experience of wearing. All data by interview and present by the description.

Result of study showed that the history of Thai Lue’s Textile Development Guidelines, Ban Mae Sap, Samoeng District, Chiang Mai Province is from the union of weaving in the past. The group was established in 1999, then the group has joined “One Tumbon, One Product” project and get 2 stars level. The Thai Lue tracery has the inspiration from nature, surrounding and belief in Buddhism. Product will be sold in the local market. The income will be collected for other use in group and Share to member. Afterward, the group get help from government organization such as the Community Development Dept, Samoeng pittayakhom school, the District cultural center and the province Cultural Center to promote product at “Wieng Ta Karn” The way to Thai Lue’s Textile Development Guidelines, Ban Mae Sap, Samoeng District, Chiang Mai Province.To develop Thai Luawearing, ThaiLue’s people should produce a various product and up to date with the market place, the package should be more modern and attract. The government organization must usually give suggestion and more help. Moreover, ThaiLue’s people should go other place for new idea, attentiveness to develop their career permanently.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
ABSTRACT	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ขอบเขตของการศึกษา	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
แนวคิดการพัฒนาอาชีพ	4
แนวคิดภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อ	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	26
กลุ่มศึกษา	26
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	26
การรวบรวมข้อมูล	27
การตรวจสอบข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการศึกษา	29
วิถีชีวิตการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	29
อาชีพการทอผ้าของชาวไทลื้อ	37
แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ	39

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	41
สรุปผลการศึกษา	41
อภิปรายผล	45
ข้อเสนอแนะ	47
บรรณานุกรม	48
ภาคผนวก	49
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล	50
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	52
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน	55
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าทอไทลื้อ	57
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์ผู้บริโภคร	59
ภาคผนวก ฉ รูปภาพประกอบการค้นคว้าอิสระ	61
ประวัติผู้เขียน	71

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ผ้าทอไทลื้อลายม้า	33
ภาพที่ 2 ผ้าทอไทลื้อลายช้าง	33
ภาพที่ 3 ผ้าทอไทลื้อลายแมว	34
ภาพที่ 4 ผ้าทอไทลื้อลายไก่	34
ภาพที่ 5 ผ้าทอไทลื้อลายนก	34
ภาพที่ 6 ผ้าทอไทลื้อลายไก่ของหลังม้า	34
ภาพที่ 7 ผ้าทอไทลื้อลายผีเสื้อ	35
ภาพที่ 8 ผ้าทอไทลื้อลายดอกควักแป้	35
ภาพที่ 9 ผ้าทอไทลื้อลายดอกแหลมบิด	35
ภาพที่ 10 ผ้าทอไทลื้อลายดอกเงาะ	35
ภาพที่ 11 ผ้าทอไทลื้อลายดอกมะลิหลวง	35
ภาพที่ 12 ผ้าทอไทลื้อลายกะแจ้ดำ	35
ภาพที่ 13 ผ้าทอไทลื้อลายแก้ง่าง (หน้าไม้)	35
ภาพที่ 14 ผ้าทอไทลื้อลายหัวนาค	36
ภาพที่ 15 ผ้าทอไทลื้อลายรูปประสาท	36
ภาพที่ 16 ผ้าทอไทลื้อลายจ้อ (ช่อ)	36

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากอาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยเฉพาะผ้าทอ ซึ่งมีบทบาทที่จำเป็นต่อมนุษย์ในอดีต เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยก่อนเพราะใช้ห่มตัวและใช้แทนผ้าอ้อมในวัยเด็ก เป็นสื่อในการแสดงความรักในวัยหนุ่มสาว เป็นสิ่งที่สามารถใช้สร้างสะสมบุญโดยการถวายแด่พระสงฆ์เพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นสิ่งที่ใช้คลุมศพเมื่อสิ้นอายุขัย จากอดีตจนถึงปัจจุบันผ้าทอ จึงผูกพันกับชีวิตมนุษย์ตลอดมาและได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมในแต่ละยุคสมัยเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบันผ้าทอมีบทบาทสำคัญที่ผูกพันเป็นสายใยระหว่างชีวิตและเส้นใย ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตพื้นบ้านไทยมาช้านาน ในปัจจุบันแม้ว่าสังคมจะแปรเปลี่ยนไปจากอดีตมาแล้วก็ตาม การทอผ้าก็ยังคงเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีปรากฏสืบทอดอยู่ในหลายท้องถิ่น ในบางแห่งก็ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาเทคนิคการทอผลิตรายงานจำหน่ายจนเป็นอุตสาหกรรมที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ วัฒนธรรมการทอผ้าได้พัฒนาจากการผลิตเพื่อใช้ห่มห่มในวิถีชีวิตพื้นบ้าน ไปสู่การผลิตเพื่อเศรษฐกิจ ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมืองในชนบทต่างๆ และผ้าทอที่ยังคงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีความละเอียดของลวดลายผ้าคือผ้าทอของชาวไทลื้อ (<http://th49.ilovetranslation.com/7EAlAhQ8LLW=d/>)

ผ้าทอของชาวไทลื้อเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ทอผ้าไว้สวมใส่กันเอง การทอผ้าจะทอกันในบ้านของชาวบ้าน บ้านของชาวไทลื้อมีลักษณะพิเศษ คือ ยกใต้ถุนบ้านสูงเพื่อให้สามารถวางกี่ทอผ้าไว้ได้ ส่วนลักษณะการทอผ้านั้นรูปแบบการทอจะสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้านและแต่ละหมู่บ้านจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง เช่น วิธีการทอผ้า ลักษณะลวดลาย และเทคนิคการทอผ้า ทั้งแบบมัดหมี่ จก ขิด ยกดอก เกาะ ล้วงและมูก จะแตกต่างกันไปแล้วแต่การจัดลวดลายที่เฉพาะของแต่ละแห่ง ลวดลายของผ้าทอไทลื้อ ของแต่ละแห่งจะมีลักษณะคล้ายๆ กันและถือว่าเป็น ศิลปะที่โดดเด่นและถือเป็นอัตลักษณ์ของผ้าทอไทลื้อ คือ การใช้ผ้าฝ้ายพื้นสีดำ ใช้น้ำลายหรือเรียกว่าลายผักแว่น หรือลายน้ำไหล ขึ้นลายเส้นเล็กสีเหลือง สลับผ้าพื้นสีดำขึ้นลายเส้นใหญ่สีเหลือง ถัดมาเป็นเส้นลายเล็กอีกครั้งแล้วถึงจะขึ้นลายผักแว่น ลายจะอยู่ช่วงตรงกลาง ส่วนบนจะสลับลายเหมือนลายข้างล่าง โดยในแต่ละแห่งจะมีการสลับลายที่แตกต่างกันออกไป (ภัทริน กุสุพลนนท์, 2548) ส่วนในหมู่บ้านแม่สาบเป็นชนไทลื้อได้มีการทอผ้าไทลื้อด้วยเช่นกัน

ชาวไทลื้อในหมู่บ้านแม่สาบในยุคก่อนมีการ ทอผ้าใช้เอง สำหรับเครื่องใช้ในการนุ่งห่ม หรือ การใช้อื่นๆ เช่น เสื้อ ชิ่น ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) ผ้าหลบ (ผ้ารองกันเปื้อน) สลิต (ที่นอน) ผ้าตัวบด้าเอ็น (ผ้าห่ม) ผ้าเช็ดน้อย ผ้าเช็ดหลวง ดุง กำปี่หัวธรรม (ผ้าห่อโบราณ) ผ้าต่อง ผ้าพันหัว ผ้าสไบ ถูย้อม เป็นต้น ลวดลายที่ปักบนผ้าทอมีหลายแบบ เช่น รูปช้าง รูปม้า เขี้ยวหมา จี๊ดดอกเปา ปราสาท งูลอย เขี้ยวหมา ล้ำ กระแจ้ล้ำ เหล่มบิด ซึ่งวิธีการทำที่ประณีตมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากที่อื่น (อนุรักษ์ ขัติติมะ, 2555) ผ้าทอไทลื้อของบ้านแม่สาบได้เข้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 2 ดาว นอกจากนี้ แม่อยู่อุสา สาณูวิทย์ เล่าว่า ชีวิตของชาวบ้านแม่สาบในอดีตเป็นชีวิตที่ดำเนินไปอย่างมีความสุข ดั้นเข้าขึ้นมาฝ่ายหญิงจะไปค้าข้าวด้วยกันที่บ้านใดบ้านหนึ่ง หลังจากนั้นในช่วงสายก็จะมิงงานประจำคืองานทอหูกหรือทอผ้า คนที่มีลูกก็จะเลี้ยงลูกอยู่บ้าน ส่วนสาวๆ ก็จะ ไปปั่นฝ้ายที่ลานปั่นฝ้ายของหมู่บ้าน หรือบางคนก็จะปั่นฝ้ายที่บ้านของตนเอง

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ศิลปวัฒนธรรมของอาชีพการทอผ้าทอไทลื้อในทุกวันนี้ นับวันจะสูญหายไปทุกทีเนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมแถบตะวันตกได้เข้ามาอย่างรวดเร็วและอิทธิพลสังคมปัจจุบันจนทำให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านลืมศิลปวัฒนธรรมที่มีค่าสูงส่งของพื้นบ้านตนเอง หากไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดไว้ ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ก็จะถูกทอดทิ้งไปจนหมดสิ้น จากความสำคัญของสภาพปัญหาข้างต้น ประกอบกับผู้ศึกษาเป็นสมาชิกคนหนึ่งในหมู่บ้านแม่สาบได้สัมผัสกับผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองของชาวไทลื้อมาอย่างยาวนาน สนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเผยแพร่ซึ่งเป็นผลงานทางหัตถกรรมสิ่งทอท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการทอผ้าของไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ชาวไทลื้อที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทอผ้าทอหมู่บ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย
  - ผู้ใหญ่บ้าน มีประเด็นการสัมภาษณ์ คือประวัติความเป็นมาของผ้าทอของชาวไทลื้อในหมู่บ้านแม่สาบ

- ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อ บ้านแม่สาบตำบลสะเมิงได้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประสบการณ์การทอผ้าไทลื้อมากกว่า 30 ปี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการทอผ้าไทลื้อที่ทำให้ผ้าทอไทลื้อมีความแตกต่างจากผ้าทออื่นๆ โดยแบ่งเนื้อหา ดังนี้

2.1 วิถีชีวิตการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

- ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าไทลื้อ บ้านแม่สาบ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การแต่งกาย กฏระเบียบ

- จุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพทอผ้าไทลื้อ กระบวนการทอผ้า ประเภทผ้าทอ ลวดลาย จุดประสงค์ของการทอผ้าความรู้เรื่องการทอผ้า

2.2 แนวทางการพัฒนาอาชีพการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการพัฒนาอาชีพผ้าทอไทลื้อ หมายถึง แนวทางการพัฒนาการของอาชีพการทอผ้าไทลื้อ หมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

วิถีชีวิตการทอผ้า หมายถึง ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าไทลื้อ วัฒนธรรมประเพณีของการทอผ้าทอไทลื้อ เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

ไทลื้อ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน และได้กระจัดกระจายกันอยู่บริเวณล้านนาไทย หรือภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผ้าทอไทลื้อ หมายถึง ผ้าทอที่มีลวดลาย ความเชื่อ ความหมาย ลักษณะเอกลักษณ์ผ้าทอไทลื้อ ของหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงวิถีชีวิตการทอผ้าไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. ได้ทราบถึงกระบวนการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาแนวคิดและหลักการตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดการพัฒนาอาชีพ
2. แนวคิดภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาอาชีพ

1. ความหมายของการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

คณีย์ เทียนพุด (2537) ได้กล่าวไว้ว่า อาชีพ หมายถึง งานทุกงานที่บุคคลหนึ่งได้เคยผ่านการมีประสบการณ์มาตลอดชีวิตการทำงานในแต่ละคน ซึ่งอาจเกิดได้จากการวางแผนหรือไม่ได้วางแผนการทำงานในลักษณะต่างๆ คนที่จะประสบความสำเร็จมักจะเป็นคนที่กำหนดเป้าหมายในงานของตนเอง มีการวางแผนการเดินทางไปยังเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้แล้วดำเนินการเพื่อให้ได้มีประสบการณ์ในการผ่านงานด้านต่างๆ ไปจนถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ตั้งไว้

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า อาชีพ หมายถึง งานต่างๆ ที่บุคคลได้ทำรวมทั้งตำแหน่งต่างๆ ที่บุคคลได้เคย ประจำอยู่ในช่วงชีวิตการทำงานซึ่งอาชีพถือว่าเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจัดเป็น ภารกิจทางพัฒนาการของชีวิตมนุษย์

De Cenzo & Robbins (1994) ได้กล่าวไว้ว่า อาชีพ หมายถึง สิ่งที่บุคลากรทำเพื่อการดำรงชีวิต โดยใช้ความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนที่ได้รับจากการศึกษาและฝึกอบรม เช่น อาชีพ แพทย์ พยาบาล นักวิทยาศาสตร์ ช่างไฟฟ้า ช่างไม้ เป็นต้น “ลำดับของตำแหน่งซึ่งบุคคลดำรงอยู่ในช่วงชีวิตของเขา”

ดังนั้นความหมายของอาชีพ หมายถึง งานทุกงานที่บุคคลหนึ่งได้ทำและมีประสบการณ์มาตลอดชีวิต โดยทำเพื่อการดำรงชีวิต โดยใช้ ความรู้ ทักษะ ความสามารถที่ตนเองได้รับจากการศึกษาและฝึกอบรม มีการวางแผนตามเป้าหมายของตนเอง และดำเนินการไปจนถึงจุดหมายสูงสุดที่ได้ตั้งไว้

2. การพัฒนาอาชีพ (Career Development)

ศศิพร พวงกะพินธุ์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาอาชีพเป็นกระบวนการที่องค์กรจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือ บุคลากรในการจัดการกับอาชีพของตนเอง ได้แก่

- การประเมินศักยภาพของบุคลากรกำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม
- การวางแผนและการฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาและความก้าวหน้า โดยทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างสอดคล้องกับระยะเวลาและสถานการณ์ ตลอดจนความต้องการขององค์กรและบุคลากรสำคัญ

- ความพยายามประเมินศักยภาพของบุคคล กำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม

- การดำเนินการฝึกอบรมและเสริมประสบการณ์ เพื่อเตรียมบุคคลสำหรับความก้าวหน้าในงาน

- การเปิดโอกาสให้คนทำงานแต่ละคนมีโอกาสเติบโตและก้าวหน้าในงาน โดยมุ่งสู่เป้าหมายในอาชีพที่ตนถนัด

การพัฒนาอาชีพ (Career Development) เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการธำรงรักษาบุคลากรขององค์กร จึงกลายเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาการลาออกของบุคลากรในองค์กรได้ วิธีการหนึ่งที่นิยมทำ คือ การจัดให้มีเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ให้แก่บุคลากรเพื่อเป็นแรงจูงใจและให้พนักงานเห็นความก้าวหน้าในอาชีพการพัฒนาอาชีพ (Career development) หมายถึง เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการประสานกันระหว่างกระบวนการย่อย 2 กระบวนการ คือ

- กระบวนการวางแผนอาชีพของบุคคล (Individual career planning)
- กระบวนการจัดการอาชีพขององค์กร (Institution career management)

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development HRD.)

มนุษย์ คือ สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง ทรัพยากร หมายถึง สิ่งทั้งปวงอันเป็นทรัพย์ ส่วนพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525)

จากความหมายของศัพท์ดังกล่าวอาจประมวลความได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรคือการทำให้นุุษย์เจริญ มีศักยภาพมากขึ้นจนกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าในสังคมและในประเทศ

ในการพัฒนาองค์กรจะมีความหมายคือ การให้ความก้าวหน้าทางความรู้ความสามารถ ทักษะ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงผลงานภายในองค์กร สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับบุคคลเท่าเทียมกับผูกมัดที่ยึดหลักปรัชญาในการพัฒนาคนภายในองค์กรสู่ความเป็นมืออาชีพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เป็น การพัฒนาองค์รวมของการพัฒนาบุคคล (ID) พัฒนาวิชาชีพ (CD) และพัฒนาองค์กร (OD) เพื่อมุ่งสู่การผลิตสูงสุด คุณภาพ โอกาสและการเพิ่มพูนสูงสุด เพื่อสมาชิกองค์กรที่พวกเขาทำงานทำให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผล

3. การพัฒนาบุคคล (ID Individual Development)

ช่วยให้พนักงานเห็นถึงจุดอ่อน จุดแข็งของตน เสริมจุดแข็งและพัฒนาจุดอ่อนโดยใช้ศักยภาพทั้งหมดเพื่อสร้างประสิทธิภาพขององค์กรขณะเดียวกันก็บรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลด้วย เป็นการพัฒนาบุคคลที่เกิดจากการผ่านทักษะงานหลายตำแหน่ง เช่น ผู้วิเคราะห์ วางแผน สร้างโปรแกรมบรรยาย เป็นต้น เพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ทัศนคติ ทักษะใหม่ๆ และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เพื่อที่จำทำให้ผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นและดีขึ้น อาจกระทำผ่านแผนงานที่เป็นทางการหรือไม่เป็น หรือการอบรมขณะปฏิบัติงานก็ได้

4. การพัฒนาวิชาชีพ (CD Career Development)

เน้นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบความสนใจ ค่านิยม ความรู้ความสามารถ กิจกรรมและการมอบหมายงานให้บุคคลปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต การพัฒนาอาชีพนั้น ทั้งบุคลากรและองค์กรต่างต้องมีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติทั้ง 2 ฝ่าย ทางฝ่ายบุคลากรจะต้องมีการวางแผนอาชีพ ตระหนักในอาชีพตน ใช้ประโยชน์จากศูนย์พัฒนาอาชีพในหน่วยงานตนให้มากที่สุด ส่วนกิจกรรมองค์กรครอบคลุม ระบบให้คำปรึกษา จัด Workshop สัมมนา การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน แผนงานเส้นทางอาชีพ

5. การพัฒนาองค์กร (OD Organization Development)

มุ่งพัฒนาวิธีแก้ปัญหาองค์กรด้วยวิธีการใหม่ๆ และสร้างสรรค์โดยพยายามปรับโครงสร้าง วัฒนธรรม กระบวนการบริหารและกลยุทธ์ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกัน วิธีการแก้ปัญหาโดยปรับส่วนต่างๆ ให้กลมกลืนกันสามารถทำให้องค์กรปรับตัวได้ด้วยตนเองและมองเห็นปัญหาและความอ่อนแอของตนเองแล้วนำมาแก้ไข เคยมีผู้กล่าวว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งฟุ่มเฟือยแต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับแล้วว่า การพัฒนาแรงงาน (Work Force) ไม่ใช่สิ่งฟุ่มเฟือยอีกต่อไป การอบรมและพัฒนา เป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดและการปฏิบัติงานขององค์กรและช่วยส่งเสริมในการสร้างเป้าหมายชีวิตที่สมบูรณ์ให้กับทุกคน ไม่เพียงในองค์กรธุรกิจ แต่ในความสัมพันธ์กับครอบครัว ศาสนาและชุมชนด้วย

6. ขอบเขตงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร โดยปกติทุกองค์กรจะต้องมีทรัพยากร 3 ประเภทคือ

1) Physical Resource ได้แก่ เครื่องจักร อุปกรณ์ ส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ เป็นทรัพย์สินขององค์กร แสดงให้เห็นถึงความมั่นคง แข็งแรงขององค์กร เป็นสิ่งที่เห็นจับต้องได้และสามารถวัดความสำเร็จขององค์กรได้ เช่น สำนักงานใหญ่

2) Financial Resource ได้แก่ เงินสด สินค้าคงเหลือ การลงทุน เป็นสินทรัพย์หมุนเวียนขององค์กร มีความสำคัญต่อองค์กรเพราะเป็นปัจจัยทำให้องค์กรตอบสนองโอกาสที่จะเติบโตขยายตัวได้ สามารถคำนวณได้จาก ทรัพย์สินลบด้วยหนี้สินขององค์กร เป็นปัจจัยที่นักลงทุนประเมินสภาพการเงินขององค์กร

3) Human Resource คนที่องค์กรจ้าง การวัดมูลค่าทำได้ยาก ผู้บริหารมักมองข้ามความสำคัญเพราะสะท้อนความมั่งคั่งขององค์กร ได้ยาก เป็นสิ่งที่ไม่เสื่อมค่าเหมือนทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าสุทธิขององค์กรเหมือนทรัพยากรทางการเงิน สำคัญเท่าการเงิน

ฝ่ายบริหารวัดค่าของทรัพยากรมนุษย์ได้

ก. การหาต้นทุนในการหาคนแทน เช่น ต้นทุนคัดเลือก จ้าง วางตำแหน่ง การฝึกหัดอบรม

ข. ฝ่ายบริหารประเมินมูลค่าจากการวัดความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะคติของสมาชิกองค์กร พนักงานที่ฝึกฝนชำนาญจะสะท้อนผลิตผล ประสิทธิภาพการทำงาน ทักษะคติต่องานและองค์กร

องค์กรมักไม่เอาทรัพยากรมนุษย์เป็นสินทรัพย์ขององค์กร หลายบริษัทละเลยความสำคัญของการให้ความรู้ ฝึกหัด พัฒนา ความชำนาญ โดยแท้จริงแล้ว ทุกองค์กรไม่ว่าทางธุรกิจ ราชการ บริการได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างถึงที่สุดเพื่อการแข่งขัน

7. ขอบเขตงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD.) ในองค์กรมีเป้าหมาย 3 ประการคือ

- 1) Create the system งานสร้างระบบ
- 2) Maintain the system บำรุงรักษาระบบ
- 3) Improve the system ปรับปรุงระบบ

ผู้ที่ต้องการเข้ามาทำงานในหน้าที่ HRD. ในองค์กรจะต้องเตรียมความรู้ในทางวิชาการในแต่ละสาขาให้พร้อม เช่น ผู้ทำงานใน Information System จะแตกต่างจากผู้ทำงานใน Organization Development ในใจกลางของวงกลมประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 3 ประการคือ สร้าง รักษาและปรับปรุงระบบ โดยที่เป้าหมายแต่ละส่วนจะทำให้บรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อได้ทำหน้าที่ตามวงกลมรอบนอกแต่ละส่วนให้บรรลุผลในการทำให้ระบบขององค์กรทำหน้าที่นั้น ยกตัวอย่าง เช่น จะต้องมีการระบุและจ้าง

พนักงาน (มักเรียกการคัดเลือกและบรรจุเป็น Staff) ระบบจะมีการบำรุงรักษาด้วยการให้เงินเดือน หรือ บำรุงสุขภาพ (อยู่ในขอบเขตงาน Compensation and Benefits)

ในส่วนของ Improving the System มีการอบรมบุคลากร เรียก Individual Development จะเห็นได้ว่า ขอบข่ายงาน H.R.D. ในแต่ละส่วนมีภาระหน้าที่ที่สำคัญที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่า องค์กรจะอยู่ในสภาพที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ขอบเขตงานหลัก 3 ประการ

1) Creating The System เป็นส่วนที่ให้ความสำคัญกับตัวองค์กรเอง เช่น การ designed, structure, และ implemented) กิจกรรมของงาน เช่น Organization and Job design ในทางทฤษฎีจะเป็นงานที่มาก่อนงานอื่นๆ เนื่องจากมันเป็นไปได้ที่องค์กรจะทำงาน โดยปราศจากระบบในตัว ในความเป็นจริงงาน (job) จะต้องถูกกำหนดให้กับบุคคลที่สามารถจะทำให้สำเร็จ การ Planning & Selection and Staffing มุ่งสู่การจัดบุคคลเหมาะสมกับงานและองค์กรและดึงดูดผู้คนให้สนใจของกิจการงานที่กล่าวมา จะสร้างพื้นฐานทั่วไปให้กับส่วน Creating the System

2) Maintaining The System เมื่อระบบถูกสร้างขึ้นและมี Staff แล้ว ก้าวต่อไปคือ ทำให้ระบบดำเนินงานได้ เป็นส่วนที่มุ่งให้บริการแก่ทรัพยากรมนุษย์ภายหลังที่องค์กรได้ก้าวไป นโยบาย และ ยุทธศาสตร์ ได้รับการจัดตั้งขึ้น ส่วนต่างๆ ทั้ง 4 (Compensation and Benefits, Employee Assistance, Information System, Labor Relation) ต่างมุ่งสร้างการปฏิบัติงานที่มุ่งมั่นและสร้างฐานให้กับ Maintain the System เป็นส่วนสำคัญที่สุดถ้าบริษัทต้องการประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์

3) Improving The System มีเป้าหมายหลัก 3 ประการเพื่อมุ่งปรับปรุงการผลิตทั้งส่วนของบุคคล และองค์กร รวมถึงคุณภาพการประกอบการ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรและประสิทธิผลขององค์กรโดยไม่ต้องพึ่งเป้าหมายส่วนบุคคล ส่วนที่เรียกว่า Individual Development, Career Development, Organization Development นี้มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพการทำงานและวิถีชีวิตการทำงาน สร้างพื้นฐานให้กับ Improving the System

เป้าหมายของ Improving the System คือ

- 1) มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขโครงสร้างองค์กร
- 2) ระบุและคัดเลือกบุคคลที่ดีที่สุดเพื่อบรรจุในตำแหน่ง
- 3) มุ่งฝึกคนที่มีตำแหน่งในองค์กรให้มีทักษะมากขึ้น

เป้าหมายทั้ง 3 นี้จะทำให้ H.R.D บรรลุเป้าหมายของการปรับปรุงระบบ

9. วิวัฒนาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ผ่านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์เริ่มต้นเดินทาง บรรพบุรุษของเราได้สร้างการฝึกฝนในแบบที่ง่ายที่สุดจากการขับเคลื่อนความ

ต้องการเพื่อความอยู่รอด การเรียนรู้ครั้งแรกรวมถึงการสร้างเครื่องมือง่ายๆ จากหิน ไม้ แต่ยังไม่รู้จักไฟและเหล็ก การนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ได้ได้กลายเป็นการพัฒนาที่ก้าวไปอย่างสำคัญของมนุษย์

บริบทเริ่มแรกของการเรียนรู้ของมนุษย์ยุคแรกนี้ถูกจำกัดอยู่ภายในครอบครัวและเผ่า โดยผ่านกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการและการเลียนแบบจากหัวหน้าครอบครัวคือพ่อและหัวหน้าเผ่า พ่อบ้านจะเป็นผู้ที่ฝึกลูกในเรื่องความประพฤติที่เหมาะสมและฝึกในเรื่องการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ดังนั้นการเรียนรู้ในยุคแรกๆ นี้จึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจากคนรุ่นก่อน

เมื่อเข้าสู่ยุคโลหะ มนุษย์มีความสามารถที่จะตั้งถิ่นฐาน มีความรู้ที่จะทำเครื่องมือโลหะแบบง่ายๆ รวมทั้งทำการเกษตร มีการแบ่งงานกันทำภายในชุมชนและภายในครอบครัว การแบ่งงานได้วิวัฒนาการกลายเป็นผู้ชำนาญการ เช่น ช่างไม้ ช่างโลหะเป็นต้น มนุษย์ในยุคนี้พึ่งพาเครื่องมือเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานก็คือเพื่อความอยู่เป็นอยู่ เป็นความก้าวหน้าของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้และเกิดความจำเป็นในการร่วมมือกันเพื่อสร้างการเรียนรู้โดยตรง นั่นก็คือการศึกษา มากยิ่งการการเลียนแบบโดยไม่ตั้งใจ

การศึกษาในขั้นตอนแรกเป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าอย่างมีเป้าหมาย เป็นการเลียนแบบความสำเร็จที่เกิดจากความเชี่ยวชาญเฉพาะที่ยังไม่มีระบบหรือทฤษฎีรองรับ จากการเลียนแบบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ได้กลายมาเป็นรูปแบบที่มีความแน่นอน

ในการเรียนรู้ในช่วงประวัติศาสตร์ยุคแรกของมนุษย์นี้ ได้ผ่านการพัฒนาจากการพยายามปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือผ่านการใช้อำนาจของผู้ชายในการใช้เครื่องมือและในการยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้นทีละขั้น

ดังนั้นความหมายของการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กาลยุคหนึ่งในการธำรงรักษาบุคลากรขององค์กรให้ก้าวหน้าในอาชีพนั้นๆ ในการพัฒนาองค์กรรวมของบุคคลเพื่อมุ่งสู่การผลิตคุณภาพ โอกาสและการเพิ่มพูนเพื่อให้สมาชิกองค์กรทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

10. การพัฒนากระบวนการผลิต และกระบวนการตลาด

ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความต้องการสินค้าของผู้บริโภค ก็แตกต่างกัน รวมทั้งความต้องการทางด้านปริมาณที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การพัฒนาอาชีพจึงมีความจำเป็นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยพิจารณาเทคนิควิธีการในกระบวนการผลิต และกระบวนการตลาด ตลอดจนการนำภูมิปัญญา นวัตกรรม/เทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการพัฒนากระบวนการผลิต เป็นการบริหารจัดการด้านทุน แรงงาน ที่ดินหรือสถานที่ให้เกิดผลผลิตหรือสินค้า และต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดองค์ประกอบของกระบวนการผลิตที่ต้องพิจารณามีดังนี้

1) ทุน หมายถึง ปัจจัยที่เป็นเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ วัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร ต้องศึกษาว่า มีทุนใดเข้ามาเกี่ยวข้องและถ้าจะปรับปรุงแก้ไขต้องพิจารณาว่าต้องใช้ทุนประเภทใดบ้าง มากน้อยเพียงใด ลดจำนวนที่ใช้ไปบ้างได้หรือไม่ หรือใช้สิ่งทดแทนที่มีราคาถูกแทนสิ่งที่มีราคาแพงได้หรือไม่ หรือเน้นใช้ทุนที่มีอยู่ในท้องถิ่น ถ้าใช้ทุนจากที่อื่นๆ จะมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ สูงขึ้น เช่น ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน ถ้าเป็นเงินที่ต้องใช้ในการลงทุนที่ต้องไปกู้ยืมเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงทำอย่างไรถึงจะลดดอกเบี้ยให้ต่ำลง ซึ่งจะมีผลต่อการลดต้นทุน

2) แรงงาน หมายถึง แรงงานคน สัตว์ เครื่องจักรต่างๆ ที่ใช้ในการผลิต ผู้เรียนจะต้องศึกษา วิเคราะห์ การใช้แรงงานว่าใช้แรงงานคุ้มค่างบกับเงินทุนและเวลาหรือไม่ ใช้แรงงานเหมาะสมกับงานหรือขนาดของพื้นที่หรือไม่ เช่น พื้นที่น้อยก็ควรใช้แรงงานคนไม่ควรใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ แรงงานที่ใช้มีคุณภาพหรือไม่ มีการให้ขวัญกำลังใจแรงงานที่ใช้หรือไม่

3) สถานที่ หมายถึง ที่ดินทำกิน หรือสถานที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบการ ถ้าเป็นที่ดินทำกินอาชีพเกษตรก็อาจจะพิจารณาว่าได้ใช้ที่ดินคุ้มค่างบกับการลงทุนหรือไม่ ใช้ทั้งหมดหรือใช้อย่างเหมาะสมกับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์หรือไม่ มีการทะนุบำรุงที่ดินทำกินบ้างหรือไม่ เช่น บำรุงดินโดยปลูกพืชตระกูลถั่ว แล้วไถกลบเพื่อบำรุงดินสำหรับอาชีพบริการ เช่น ขายอาหาร เปิดร้านเสริมสวย ซ่อมรองเท้า นวดแผนโบราณ ซึ่งต้องอาศัยทำเลที่ตั้ง เช่น อยู่ในย่านชุมชนหรือไม่ การเดินทางสะดวกสบายหรือไม่ มีที่จอดรถให้ ลูกค้าหรือไม่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องนำมาพิจารณาเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น

4) การจัดการ เป็นการนำทุน แรงงานและที่ดินหรือสถานที่ไปบริหารจัดการให้เกิดผลผลิตอย่างคุ้มค่างบและได้ประโยชน์สูงสุดดังนั้นการจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการประกอบธุรกิจ ถ้ามีกระบวนการจัดการที่ผ่านการคิด วิเคราะห์ วางแผนอย่างเป็นขั้นตอน รอบคอบบนฐานข้อมูลที่เป็นจริง และตามสถานการณ์ในขณะนั้นก็นับว่าได้เปรียบกว่าบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญ แต่ทำด้วยความเคยชิน ทำให้ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ธุรกิจมีแต่คงที่หรือถอยหลัง เพื่อให้อาชีพดำเนินต่อไปได้ มีรายได้ให้ครอบครัวมีกินมีใช้ในครัวเรือน ควรต้องคำนึงถึงการออมเงินเพื่อเป็นหลักประกันของครอบครัวต่อการดำรงชีวิตของลูกหลานและการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพจึงจำเป็นต้องมีการจัดการในการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

กระบวนการตลาด เป็นการบริหารจัดการด้านการตลาด เริ่มตั้งแต่การศึกษาความต้องการของลูกค้า การกำหนดเป้าหมาย การทำแผนการตลาด การส่งเสริมการขาย การกำหนดราคาขาย การขาย การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า ผู้ผลิตก็ต้องศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของกระบวนการตลาดทุกขั้นตอนเพื่อนำข้อมูลมาใช้พัฒนาอาชีพ การตลาดเป็นเรื่องยากของผู้ประกอบอาชีพใหม่ รวมถึงผู้ที่

ประกอบอาชีพอยู่แล้ว การศึกษาหาข้อมูลและการทำความเข้าใจในวิธีการตลาดจะสามารถนำมาปรับใช้พัฒนากระบวนการตลาดได้ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1) สินค้า หมายถึง ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์/การบริการ เช่น ผลผลิตการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างๆ หรือเป็นสินค้าประเภทบริการ เช่น ขายอาหาร เสริมสวย นวดแผนโบราณ ซึ่งผู้ประกอบการต้องพิจารณาความต้องการของลูกค้าอยู่ตลอดเวลาว่า ความต้องการนั้นลดลงหรือเพิ่มขึ้น ถัดลงจะต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ ลักษณะของผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ เช่น รูปลักษณ์ ความสวยงาม ความตื่นตาตื่นใจ ประโยชน์ของการใช้สอย โดยยึดความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป็นสำคัญ สำหรับอาชีพบริการต้องให้ความสำคัญกับการบริการด้วย เช่น มารยาทการบริการ ความรับผิดชอบ การมีมนุษยสัมพันธ์

2) ราคา หมายถึง การตั้งราคาขายสินค้า ซึ่งขึ้นอยู่กับต้นทุนการผลิต เช่น ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ค่าดอกเบี้ย ค่าเช่าสถานที่ ค่าแรงงาน ค่าประชาสัมพันธ์ ค่าขนส่ง ค่าน้ำมัน ถ้าส่งไปขายต่างประเทศก็ยิ่งแพงขึ้น ซึ่งต้องเพิ่มค่าขนส่ง ค่าภาษี จะเห็นว่าสินค้าเกษตร เช่น มังคุด ทุเรียน ที่ส่งไปขายต่างประเทศจะมีราคาแพงกว่าประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามผู้ขายควรเน้นการตั้งราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าและควรให้ใกล้เคียงกับคู่แข่ง ถ้าสินค้าใดคู่แข่งน้อย ผู้ขายก็ควรตั้งราคาให้ยุติธรรมกับผู้บริโภค ไม่ควรเอาเปรียบลูกค้าเกินไป ดังนั้นผู้ประกอบการควรศึกษา วิเคราะห์ ว่าราคาของปัจจัยการผลิตผันแปรอย่างไร ลดลง หรือเพิ่มขึ้น หรือจัดหาวัสดุที่มีราคาถูกทดแทนวัสดุที่มีราคาแพงได้ เพื่อให้ต้นทุนลดลงได้ หรือสามารถปรับลดอัตราดอกเบี้ย ค่าเช่าสถานที่ ค่าขนส่ง หรือลดการประชาสัมพันธ์ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ซึ่งจะมีผลต่อการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ ถ้ากำหนดราคาขายต่ำกว่าคู่แข่ง แต่ปริมาณการขายมากจะดีกว่าขายราคาแพง ซึ่งผลกำไรโดยรวมสูงกว่าก็น่าจะยึดหลักการนี้

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นการกระจายสินค้าให้ไปถึงผู้บริโภคอย่างปลอดภัย ซึ่งมีหลายวิธี เช่น การขายผ่านคนกลาง การขายปลีก ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องพิจารณาความรู้ ความสามารถ และศึกษาศักยภาพของตนเองในการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีช่องทางจำหน่ายสินค้าเพียงวิธีเดียว อาจใช้หลายๆ วิธีให้เหมาะสม เช่น แต่เดิมขายผลไม้ผ่านคนกลางเพียงอย่างเดียว ต่อมาเพิ่มวิธีการขายปลีก ทำให้มีช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งขายผ่านคนกลางและขายปลีก

4) การส่งเสริมการขาย เป็นการใช้เทคนิคหรือวิธีการให้ลูกค้ารู้จักและต้องการซื้อสินค้าโดยวิธีต่างๆ เช่น การจัดให้มีการชิงรางวัล การมีส่วนลด ซื้อ 1 แถม 1 การส่งเสริมการขายอาจจะประชาสัมพันธ์โดยวิธีต่างๆ เช่น แจกแผ่นปลิว ประกาศลงในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

ดังนั้นการพัฒนาระบบการผลิตและกระบวนการตลาด คือ การบริหารจัดการด้านทุน แรงงาน ที่ดินหรือสถานที่ให้เกิดผลผลิตหรือสินค้า ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตรงกับความต้องการ

ต้องการของตลาด ซึ่งผู้ผลิตต้องศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของกระบวนการตลาดทุกขั้นตอน คือ สินค้า ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขายเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ

11. การพัฒนาอาชีพ ภูมิปัญญา และแหล่งเรียนรู้

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความชาญฉลาด ทักษะและเทคนิคอันเกิดจากพื้นความรู้ที่ผ่านกระบวนการสืบทอด เลือกรองร ปรับปรุง พัฒนา การสร้างงาน ด้วยประสบการณ์ที่สะสมมาเป็นเวลานานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับยุคสมัย

การพัฒนาอาชีพ โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา เป็นการนำภูมิปัญญามาเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับอาชีพเดิม จึงจำเป็นต้องศึกษา วิเคราะห์ จุดอ่อนจุดแข็งของอาชีพ ถึงแม้เรื่องใดจะเป็นจุดแข็งอยู่แล้วก็ต้องวิเคราะห์ว่าควรจะพัฒนาอะไรได้อีก ส่วนจุดอ่อนยิ่งต้องวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ถัดวันเพื่อให้ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น ปัจจุบันนิยมใช้ของโบราณ ก็อาจจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพ เช่น มีอาชีพขายกาแฟอยู่แล้วก็นำวิธีชงกาแฟแบบโบราณมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เป็นจุดขายและเป็นการอนุรักษ์ของดั้งเดิม

12. แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพ แหล่งที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพ ได้แก่

1) แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ สารสนเทศ และเทคโนโลยี สำหรับผู้เรียนใช้ในการแสวงหาความรู้ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น แหล่งในที่นี้อาจจะเป็นเอกสาร สถานที่ ตัวบุคคล ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น ทะเล ป่า ภูเขา แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่างๆ แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนที่ต้องศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องอาศัยแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ใกล้ตัว เช่น ห้องสมุดอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญา แหล่งธรรมชาติต่างๆ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง แหล่งเหล่านี้เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่สามารถค้นหาความรู้ได้ไม่รู้จบ

2) แหล่งเงินทุน หมายถึง แหล่งที่สามารถให้กู้ยืมเงินเพื่อการประกอบอาชีพได้ ซึ่งมีทั้งแหล่งเงินทุนของภาครัฐและเอกชน เช่น ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ สหกรณ์ กองทุนกู้ยืมต่างๆ การที่จะกู้ยืมได้ต้องมีโครงการรองรับ เพื่อให้แหล่งเงินทุนพิจารณาความเป็นไปได้ในการส่งใช้เงินคืน

3) แหล่งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร หมายถึง แหล่งขายหรือแหล่งที่จะได้มาของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น ประกอบอาชีพการเกษตรจะต้องมีวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรที่เกี่ยวข้อง เช่น พันธุ์พืช ปุ๋ย รถแทรกเตอร์

4) แหล่งแรงงาน หมายถึง แหล่งที่จะได้แรงงานมาใช้ ได้แก่ แรงงาน คน สัตว์และเครื่องจักรที่ใช้

แรงงานคน หมายถึง แรงงานเจ้าของกับแรงงานนอกที่จ้างมาทำงาน

แรงงานสัตว์ หมายถึง แรงงานสัตว์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น แรงงานจากวัวควาย ช้าง ม้า ที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพ

เครื่องจักร บางอาชีพมีการใช้เครื่องจักรในการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพทำนา อาจจะต้องใช้รถไถ อาชีพทำเหล็กตัดประตู หน้าต่าง อาจจะต้องใช้เครื่องเชื่อม ต้องพิจารณาว่าอาชีพของตนเองใช้เครื่องจักรอะไรบ้าง ที่มีอยู่ล้าสมัยหรือไม่อย่างไร ขนาดหรือจำนวนพอเพียงกับการผลิตหรือไม่

5) ตลาด หมายถึง แหล่งที่มีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าต่างๆ การพัฒนาอาชีพก็มีวัตถุประสงค์ในการขยายตลาดขายสินค้าให้มากขึ้น โดยพิจารณาตลาดเดิมว่าสามารถรับสินค้าที่พัฒนาขึ้นใหม่ได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้จะต้องหาตลาดใหม่รองรับ

ดังนั้นแนวคิดที่ว่าการพัฒนาอาชีพ ภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ คือ ภูมิปัญญาที่เกิดจากความรู้ความสามารถ ความชาญฉลาดรวมถึงทักษะและเทคนิคที่เกิดจากพื้นฐานความรู้ที่ผ่านกระบวนการสืบทอด เลือกลงสรร ปรับปรุง พัฒนาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับยุคสมัย

แนวคิดภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อ

1. ประวัติความเป็นมาของไทลื้อ

ชาวลื้อ หรือไทลื้อเชื่อกันว่ามีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณเขตสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนตอนใต้ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีชาวลื้ออาศัยอยู่ทั่วไป ทั้งเขตประเทศจีน พม่า ลาวและภาคเหนือของไทย ในประเทศไทยพบชาวลื้ออาศัยอยู่บริเวณ จังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย แพร่ ลำพูน ลำปางและเชียงใหม่ สำหรับ ชาวไทลื้อในจังหวัดแพร่สันนิษฐานกันว่าเป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมือง ยองและเมืองเชียงแสน ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ปัจจุบันมีหมู่บ้านไทลื้อ 2 แห่ง คือ บ้านถิ่น ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ และที่บ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่นชาวไทลื้อในภาคเหนือได้เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรมกลมกลืนไปกับคนเมือง ลักษณะเด่นที่ยังเหลืออยู่คือ ภาษาลื้อซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาษาผู้ไท ไทยวน และไทลาว การแต่งกายของชาวลื้อ ผู้หญิงสวมเสื้อปักมีสายหน้าเฉียงมาผูกติดกัน หรือใช้กระดุม เงินขนาดใหญ่ มีสีดำหรือคราม ตัวเสื้อรัดรูปเอวลอย ชายเสื้อยกลอยขึ้น 2 ข้าง สวมเสื้อ ขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ ประดับด้วย กระดุมเงิน นุ่งผ้าชิ้นลายขวาง มีลวดลายสีต่างๆ ต่อเชิงด้วยผ้าสีดำ นิยมโพกศีรษะด้วยผ้า สีขาว หรือชมพู หญิงนิยมเกล้าผมมวยตรงยอด มวยมีการม้วนผมเป็นวงกลมเรียก มวยว่อง นิยมเจาะหูใส่ลานเงิน สวม กำไลเงินส่วนผู้ชายมีทั้งการนุ่งผ้าต้อยผืนเดียวเพื่อให้เห็นลาย สักแบบไทยวนสมัยก่อน และชุดเต็มยศ คือ สวมเดี่ยวสะคอสีดำ หรือสีคราม สวมเสื้อเอวลอยสีดำขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ แต่รูปทรงเสื้อต่าง จากหญิง นิยมโพกศีรษะด้วยผ้าขาว ชาวไทลื้อ นิยมสักหมึก คือสักลาย ผู้หญิงนิยมสักรูปดอกไม้ตรงข้อมือทั้ง 2 ข้าง (บุญถิ่น อินดาฤทธิ, 2548) กล่าวว่า วิถีชีวิตของชาวไทลื้อจะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำ บ้านของชาวไทลื้อมี

ลักษณะเป็นบ้านหลังใหญ่เรียกว่า เฮิน มีหลังคาสูงมุงด้วยหญ้าคาหรือแป้นเกล็ด ใต้ถุนสูง เข้าไม้ด้วยวิธีเจาะรูแล้วใช้ลิ่มประกอบเป็นโครงสร้าง เสาก็ต้องเจาะรูไล่แวง มีครัวไฟหรือห้องอยู่ติดกับที่นอน ซึ่งจะกางมุ้งสีดำเรียงกันไป ใต้ถุนบ้านใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้แขวนเปลเด็ก ตั้งที่ทอผ้าหรือเก็บฟืน ปัจจุบัน เฮินเก่าแก่เหล่านี้เห็นอยู่น้อยมาก

2. อັถลัษณั้ไทลื้อ

คนไทลื้อมีภาษาพูดและตัวอักษรหรือตัวเขียนเป็นของตนเองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนเหมือนเช่นไทยกลุ่มอื่นๆ ภาษาไทลื้อจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไทหรือไต เพราะภาษาทั้งสองมีความคล้ายคลึงกันมากทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระ คำศัพท์พื้นฐานร่วมกันและการเรียงคำเข้าประโยค เป็นต้น ลักษณะเด่นของภาษาไทลื้อ คือ การเปลี่ยนแปลงเสียงสระภายในคำโดยการเปลี่ยนระดับของลิ้น อักษรไทลื้อกับไทยวนใช้ร่วมกัน บางครั้งสะกดเหมือนกันแต่ออกเสียงต่างกัน โดยเฉพาะเสียงสระ อักษรธรรมที่จารึกในคัมภีร์จะเป็นอักษรเดียวกัน (บุญถิ่น อินดาฤทธิ, 2548)

ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อที่ยังมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ การเลี้ยงผีฝ่ายเพื่อเป็นสิริมงคล การเรียกข้าวขวัญเพื่อให้ข้าวในนาออกรวงเต็มที่ การเรียกขวัญให้ผู้ป่วยเพื่อเป็นกำลังใจ การสืบทอดคนและหมู่บ้าน การละเล่นขับร้อง ขับลื้อ การฟ้อนเจิง การเล่นมะกอน การเล่นโองกาง และการเล่นก้อปแก๊ป เป็นต้น ชาวไทลื้อยังมีเอกลักษณ์การแต่งกายด้วยผ้าทอไทลื้อในหมู่บ้าน (บุญถิ่น อินดาฤทธิ, 2548)

3. วัฒนธรรรมไทลื้อ

ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนหลายประการ เนื่องจากชาวไทลื้อจะมีความกลมเกลียวการอยู่ร่วมกัน เพราะมีความผูกพันในวัฒนธรรมเดียวกัน ถึงแม้จะไม่ได้อยู่ร่วมกันก็มีความผูกพัน มีความสำนึกร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความจงรักภักดีในกลุ่มเดียวกัน โดยทั่วไปกลุ่มชาติพันธุ์จะมีวิถีประชาจาริตและประเพณีซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมย่อย ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ (จารุวรรณ พรหมวัง, 2537)

สรุปแนวคิดประวัติความเป็นมาไทลื้อ คือ ชาวลื้อ หรือไทลื้อเชื่อกันว่ามีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณเขตสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนตอนใต้ ในประเทศไทยพบชาวลื้ออาศัยอยู่บริเวณ จังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย แพร่ ลำพูน ลำปาง และเชียงใหม่ วิถีชีวิตของชาวไทลื้อจะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำ บ้านของชาวไทลื้อมีลักษณะเป็นบ้านหลังใหญ่ ใต้ถุนสูงเพื่อไว้ใช้ทำประโยชน์ต่างๆ การแต่งกายของชาวลื้อ ผู้หญิงสวมเสื้อปัก นุ่งผ้าชิ้นลายขวาง มีลวดลายสีต่างๆ ต่อเชิงด้วยผ้าสีดำ เก้าหมวยตรงขอด หมวยมีการมัดผมเป็นวงกลม โภกศิระชะด้วยผ้า สีขาว หรือชมพู ส่วนผู้ชายมีทั้งการนุ่งผ้าด้อยผืนเดียวเพื่อให้เห็นลาย ลักแบบไทยวนสมัยก่อน และชุดเต็มยศ คือ สวมเตี่ยวสะคอ สวมเสื้อเอวลอยสีดำขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ

4. ความรู้เรื่องผ้าผ้าทอไทลื้อ

สังคมของชาวไทลื้อเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบใกล้แหล่งน้ำเพื่อทำไร่ทำนาวัฒนธรรมและประเพณีหลายอย่างของชาวไทลื้อและคนเมืองไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมาก การแต่งกายผู้ชายจะนุ่งเตี่ยวสะก้อหรือสะดอ (เป้าเล็ก) มัดตะเข็บ หรือเตี่ยวสามตุก ไม่ใส่เสื้อต่อมามีการสวมเสื้อม่อฮ่อมแขนยาวถึงข้อมือ มีขอบรอยคอคล้ายเสื้อคอตั้งใช้เชือกผูกหรือกระดุมเชือก เสื้อและกางเกงข้อมด้วยสีครามหรือดำ โปกศีรษะด้วยผ้า เมื่อไปวัดจะมีผ้าเช็ดไว้ที่ป่า และถือถุงย่ามแดง ส่วนผู้หญิงจะสวมเสื้อมัดรัดรูปผ่าอก มีสาบหน้าเฉียงมาผูกติดกับด้ายหรือใช้กระดุมเม็ดขนาดใหญ่เกี่ยวกันไว้ ตัวเสื้อจะสั้น แขนเสื้อยาวทรงกระบอกนิยมใช้สีดำหรือสีคราม ตรงสาบเสื้อจะขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ หรือทำเป็นลวดลาย นุ่งผ้าชิ้นลายขวางการวางสีลวดลายชิ้นแบบชิ้นก่าน (ลักษณะของผ้าชิ้นที่มีลวดลายมัดหมี่ชิ้นดำเต็มแทรกด้วยดินเงินดินทอง) และชิ้นปล่อง (ลักษณะการขัดทอด้วยการเก็บลาย หรือการเก็บมุก) มีลวดลายสลักริ้วสีพื้นช่วงลายขนาดที่เท่ากัน ส่วนผมจะเกล้าเป็นมวยต่อมวยด้วยการขดปลายผมเป็นรูปวงกลมเรียกว่าว่องผม แล้วโปกศีรษะด้วยผ้าขาวหรือผ้าสีชมพู และถือถุงย่าม แต่ที่เห็นได้ชัด คือชาวไทลื้อมักจะชอบใส่เสื้อผ้าสีดำ ทั้งชายและหญิงซึ่งวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อมีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวล้านนา

ศิลปะที่โดดเด่นของชาวไทลื้อได้แก่งานผ้าทอไทลื้อ นิยมใช้ผ้าฝ้าย ทอลวดลายที่เรียกว่า ลายน้าไหลปัจจุบันมีการฟื้นฟูและถ่ายทอดศิลปะการทอผ้าแบบไทลื้อในหลายชุมชนของภาคเหนือและสินค้าของคนไทลื้อสามารถที่จะสร้างรายได้และเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายด้วย ศิลปะที่มีความสวยงามประณีตและยังคงรักษาไว้ตามบรรพบุรุษ

นอกจากนั้นศิลปะของชาวไทลื้อยังได้รับการถ่ายทอดทางด้านศิลปกรรมจิตรกรรมและวรรณกรรม ซึ่งจะเห็นได้จาก วัดซึ่งยังคงมีศิลปกรรมและจิตรกรรมของชาวไทลื้ออยู่เช่นจิตรกรรมของไทลื้อที่วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน ศิลปะการฟ้อนไทลื้อและวรรณกรรมที่ยังคงหลงเหลือจากคำบอกเล่าของชาวไทลื้อที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นบทเพลงหรือการขับลื้อ (การขับลื้อจะเป็นการขับโดยใช้ปี่เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะขับเล่าเป็นนิทาน) ซึ่งเป็นวรรณกรรมของชาวไทลื้อที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์

5. เครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อ

เครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อ ที่เป็นมาตรฐาน มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะเสื้อและกางเกงของผู้ชาย ลักษณะเสื้อปักและผ้าชิ้นลายขวางของผู้หญิง การโปกศีรษะด้วยผ้าขาว สีดำ หรือสีอื่นๆ ตลอดจนการประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับต่างๆ เหล่านี้ ล้วนบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ โดยรวมและโดยรายละเอียดยังสามารถ

จำแนกลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนหรือแต่ละหมู่บ้าน ได้อีกด้วย ซึ่งในอดีตนั้นเครื่องแต่งกายของผู้หญิงและผู้ชายไทลื้อในแต่ละแห่งน่าจะมีครบครัน แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงมาสู่โลกสมัยใหม่ในปัจจุบัน ได้ทำให้ชาวไทลื้อในแต่ละแห่งสูญเสียวัฒนธรรมด้านการแต่งกายเหล่านี้ไป ดังจะพบได้ว่าผู้หญิงไทลื้อในหลายๆหมู่บ้านเลิกทอผ้า เลิกผลิตสิ่งทอที่แสดงถึงวัฒนธรรมของตนเอง หันไปซื้อผ้าจากตลาดมาสวมใส่แทน สิ่งทอหรือเครื่องแต่งกายที่เป็นของเก่าก็ขายไปจนหมดสิ้น หลักฐานจากสิ่งทอที่เป็นชุดเครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อในอดีตแสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์เป็นอย่างดี ภูมิปัญญาของชาวไทลื้อในการตัดเย็บ โดยเฉพาะเสื้อของผู้หญิงที่เรียกว่าเสื้อปักเป็นเสื้อที่ใช้วิธีตัดแบบและเย็บรูปทรงให้เข้ากับรูปร่างผู้สวมใส่ เสื้อรัดรูปเอวลอยที่มีการตกแต่งสาบเสื้อและชายเสื้อที่เว้าโค้งให้เข้ากับสีสัน ของผ้าชิ้นใต้อย่างลงตัว เมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องแต่งกายของชาติพันธุ์ในกลุ่มอื่นจะเห็นได้ว่าแบบเครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อโดยเฉพาะผู้หญิง เป็นงานออกแบบทางศิลปะให้เข้ากับเรือนร่างที่โดดเด่นแตกต่าง ไปจากกลุ่มอื่น

เครื่องแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ ผู้ชายจะใส่เสื้อคอกลม แขนยาว ผ่าหน้า ติดกระดุม นุ่งกางเกงขายาวทรงหลวม ทั้งเสื้อและกางเกงนี้ตัดเย็บจากเสื้อผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ ย้อมสีครามเข้ม หรือสีดำ หากเป็นชุดอยู่บ้านหรือชุดลำลอง โดยเฉพาะอากาศร้อน จะนุ่งผ้า ต่อย ขนาคสั้น หรือนุ่ง ผ้าต่อง (ผ้าขาวม้า) แบบกระชับที่เรียกว่านุ่งแบบ เค็ดมาม คือ นุ่งแบบหยักครึ่ง ม้วนชายผ้าเป็นเกลียวสอดระหว่างขาให้รัดกุม เพื่อไขว้ลายสักหมึกบนขาอ่อน ฟ้านุ่งของผู้ชายไทลื้อในอดีตที่เรียกว่าผ้าต่อง นั้นเป็นฟ้านุ่ง สีเหลือง สองขนาด คือ ขนาคสั้นและขนาคยาว ถ้าเป็นผ้าขนาคยาวก็นุ่งแบบโจงกระเบน หรือนุ่งลอยชาย ฟ้านุ่งนี้เป็นผ้าฝ้ายสีครามหรือทอเป็นลายตารางถ้าเป็นฟ้านุ่งในโอกาสพิเศษก็มักจะใช้ผ้าไหมสีต่างๆ

เสื้อของผู้ชายไทลื้อนอกจากเสื้อคอกลมแล้วก็ยังมีเสื้อคอตั้งแบบคอจีน ทั้งนี้เสื้อทั้งสองแบบมีการตกแต่งด้วยการปักลวดลายหรือใช้แถบผ้าสีหลากสีหรือริบบิ้นเงินเย็บติดหรือขลิบตรงสาบเสื้อ แขน และ ปักเย็บขอบรอยต่อโดยใช้เส้นไหมสีต่างๆ มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษ คือ เสื้อเอวลอยมีการตกแต่ง ตรงคอเสื้อ สาบเสื้อ ปกเสื้อ ปลายแขน และมีพื้นผ้าเย็บต่อจากสาบหน้าป้ายมา ติดกระดุมทั้งส่วนตรงใต้รักแร้และตรงเอวเสื้ออีกชนิดหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษใช้กับเสื้อกั๊กที่เรียกว่า เสื้อป่า ตัดเย็บจากผ้าไหมหรือผ้าแพรจีนสีดำ สีเหลือง สีชมพู มีการปักลวดลายตกแต่งด้วยโลหะสีเงิน เลื่อม เสื้อชนิดนี้ใช้ใส่โอกาสพิเศษ เช่นสวมทับเสื้อแขนยาวในงานบวช งานแต่งงาน หรือใช้สวมในการแสดงฟ้อนเซิ้ง ฟ้อนดาบ

นอกจากเสื้อและกางเกงฟ้านุ่งแล้วยังมีผ้าใช้ตกแต่งร่างกายเป็นพิเศษ ผ้าพาดป่า เรียกว่า ผ้าเซ็ด เข็มขัดและผ้าพาดเอว มีผ้าโพกศีรษะพิเศษเป็นผ้าแพรจีน นิยมสีชมพูและมีถุงย่ามที่ทอเย็บและตกแต่งอย่างงดงาม (ภัทริน กุสุพลนนท์, 2548)

เครื่องแต่งกายของผู้ชายไทลื้อล้วนแต่เป็นฝีมือของผู้หญิง ความประณีตบรรจงในศิลปะของการเย็บปักถักทอและตกแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ คือ ผลงานอันแสดงถึงความรักและความผูกพันของผู้หญิงมอบให้แก่ชายอันเป็นที่รัก

ส่วนการแต่งกายของผู้หญิง ผู้หญิงไทลื้อในสิบสองปีนนาในอดีตจะสวมเสื้อปักสีดำและนุ่งซิ่นลาบขาว ที่เรียกว่าซิ่นตา ในชีวิตประจำวัน โปกผ้าสีขาวเป็นลักษณะเด่นในฤดูร้อนหรือเวลาอยู่กับบ้าน อาจสวมเสื้อดำลองที่เรียกว่าเสื้อป่า เป็นเสื้อแบบพอดิตัว ไม่มีแขน ผ่าอก ติดกระดุม ส่วนในฤดูหนาวจะสวมเสื้อปักหน้าที่มีผ้าซับใน เรียกเสื้อก๊อบ เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น (ทรงศักดิ์ พรหมวัง, 2537)

การแต่งกายของชาวไทลื้อนับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะยังสามารถมองเห็นได้จาก งานประเพณีของชาวไทลื้อหรือในหมู่คนชราที่ยังแต่งกายของชาวไทลื้อนั้นผู้ชายจะสวมกางเกงคล้ายกางเกงขาก๊วย แต่เป่าลึกมาก มี สามตะเข็บ จึงเรียกว่า เต่ว สาม ลูก เสื้อเป็นเสื้อตัวสั้นและข้อมด้วยผ้าห้อม สีครามทั้งเสื้อและกางเกง ส่วนผู้หญิงจะใส่ซิ่นลื้อเสื้อปักใส่ผ้า โปกหัวสีชมพู สีขาว เข็มขัดทำด้วยเงิน รวมทั้งกำไลและปิ่นปักผม (จารุวรรณ พรหมวัง, 2537)

6. ลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ

การทอลายจิด คือการคัดเก็บยกเส้นด้ายขึ้นพิเศษ ให้เกิดเป็นลวดลาย แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งไปตลอดแนวของความกว้างของหน้าผ้า ทำให้เกิดลายจิดในแต่ละแถวเป็นลายจิดสีเดียวกัน

การยก เป็นเทคนิคการทอยกทำให้เห็นเด่นชัด มีลักษณะคล้ายกับการทอลายจิด แต่ใช้เส้นพุ่งพิเศษ เช่น ไหม ดิ้นเงิน ดิ้นทอง มีชายมีเชิง ซึ่งขั้นตอนยุ่งยากกว่าผ้าทอลายจิดมาก

การจก เป็นเทคนิคการทอลวดลายบนผืนผ้า ด้วยวิธีการเพิ่มด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปขณะที่ทอเป็นช่วงๆ ไม่ติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผ้ากระทำได้โดยใช้ไม้หรือขนเม่นหรือนิ้วมือ ยกหรือจกด้วยเส้นขึ้นขึ้น แล้วสอดเส้นพุ่งพิเศษต่อไปตามจังหวะของลวดลาย สามารถสลับสีได้หลากหลายสี

การทอลายน้ำไหล เป็นเทคนิคการทอแบบลายจัดธรรมดา แต่ใช้ด้ายหลากสีพุ่งเกาะเกี่ยวกันเป็นช่วงๆ ให้เกิดจังหวะของลายน้ำไหล เป็นลักษณะเฉพาะของชาวเมืองน่าน เรียกกรรมวิธีการทอนี้ว่า "ล้วง" แต่ชาวไทลื้อ อำเภอเชียงของ และเชียงคำ จังหวัดเชียงราย เรียกว่า "เกาะ" เทคนิคนี้อาจดัดแปลงพัฒนาเป็นลายอื่นๆ เรียกว่าลายผักแว่น ลายจรวด ฯลฯ เป็นต้น

การยกมุก เป็นเทคนิคการทอ โดยใช้เส้นขึ้นพิเศษเพิ่มบนที่ทอผ้าลายยกบนผ้าเกิดจากการใช้ตะกอลอยยกด้ายขึ้นพิเศษ ลวดลายที่เกิดจากเทคนิคนี้คล้ายกันมากกับลวดลายที่เกิดจากเทคนิค จิดจก แทบจะแยกไม่ได้เลยสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องเทคนิคการทอผ้าที่ลึกซึ้ง ชาวไทยพวนที่ตำบลหาดเลี้ยว จังหวัดสุโขทัย และที่ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ใช้เทคนิคนี้ในการทอส่วนที่เป็นตัวซิ่น บางครั้งอาจจะนำเชิงขึ้นมาต่อเป็นตีนจกเรียกว่า ซิ่นมุก

การมัดหมี่ เป็นเทคนิคการมัดเส้นพุ่งหรือเส้นยืน ให้เป็นลวดลายด้วยเชือกกล้วยหรือเชือกฟางก่อนนำไปย้อมสี แล้วกรอด้วยให้เรียงตามลวดลาย ร้อยใส่เชือกแล้วนำมาทอ จะได้ลายมัดหมี่ที่เป็นทางกว้างของผ้า เรียกว่า มัดหมี่ เส้นพุ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมในบ้านเรา มีการทำผ้ามัดหมี่เส้นยืนบ้างในบางจังหวัดเช่นจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เพชรบุรี ส่วนใหญ่เป็นผ้าชาวเขา บางผืนใช้การทอสลักกับลายขีด ซึ่งช่วยเพิ่มความวิจิตรงดงามให้แก่ผืนผ้า

แนวคิดความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ งานผ้าทอไทลื้อ นิยมใช้ผ้าฝ้าย ทอลวดลายที่เรียกว่าลายน้ำไหลปัจจุบันมีการฟื้นฟูและถ่ายทอดศิลปะการทอผ้าแบบไทลื้อในหลายชุมชนของภาคเหนือและสินค้าของคนไทลื้อสามารถที่จะสร้างรายได้และเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายด้วย ศิลปะที่มีความสวยงามประณีตและยังคงรักษาไว้ตามบรรพบุรุษ

8. ผ้าทอกับวิถีชีวิตคนไทย

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากอาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ผ้าซึ่งมีความสำคัญและสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของมนุษย์มานับตั้งแต่ยุคดั้งเดิมหรือในยุคสังคมบรรพกาล อย่างไรก็ตามก็หลักฐานเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มของมนุษย์ที่อยู่อาศัยในประเทศในยุคเก่าแก่มีน้อยมากทั้งนี้เนื่องจากเครื่องนุ่งห่มผลิตจากเส้นใยพืชง่าย มักเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จากการศึกษาด้านโบราณคดีในประเทศไทย หลักฐานที่พบคือ ภาพจิตรกรรมบนเพิงผาหรือผนังถ้ำต่างๆ หลายแห่ง ภาพเหล่านี้มักแสดงลักษณะมนุษย์กำลังเดินรำหรือประกอบพิธีกรรมต่างๆ สันนิษฐานกันว่ามนุษย์ในยุคหินใหม่หรือประมาณ 3,000-4,000 ปีมาแล้ว ที่มนุษย์เริ่มรู้จักการปั่นเส้นใยพืชเพื่อนำมาสานทอเป็นผ้านุ่งห่ม หลักฐานที่พบในแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ได้แก่ ลวดลายรอยประทับของเชือกหรือเส้นใยที่บิดเกลียวบนภาชนะดินเผา เศษใบผ้าที่ติดอยู่บนวัตถุทองแดงและเหล็ก และหินทูปผ้าเปลือกไม้และแวนดินเผา ซึ่งเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับปั่นด้าย จากการวิเคราะห์เส้นใยที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้มีที่สันนิษฐานว่า ผ้าทอที่ผลิตขึ้นในยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น ผลิตจากป่านเส้นใยกัญชา ซึ่งเป็นเส้นใยที่ได้จากลำต้นของพืชชนิดหนึ่ง ส่วนการผลิตผ้าจากเส้นใยฝ้ายและผ้าไหมนั้นคงเกิดขึ้นในยุคหลังต่อๆ มาโดยมีข้อสันนิษฐานว่าการปลูกฝ้ายในไทยนั้นอาจมีต้นกำเนิดมาจากอินเดีย ส่วนไหมนั้นอาจมีต้นกำเนิดมาจากจีน

ผ้าทอในวิถีชีวิตไทย สังคมไทยในอดีต คือ สังคมกสิกรรมที่มีระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนค้าขายกันทั้งในระดับหมู่บ้านและการติดต่อที่อยู่ห่างไกลกับชุมชน การทอผ้าเป็นหน้าที่สำคัญของสตรีไทยในอดีต เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน มีการนำฝ้ายเพื่อนำมาปั่นและทอเป็นผ้านุ่งห่มจึงเป็นระบบการผลิตที่ควบคู่กันมาแต่โบราณกาล ส่วนในกรณีที่ชุมชนใดไม่สามารถปลูกฝ้าย หรือผลิตผ้าทอเองไม่ได้ ก็มีการแลกเปลี่ยนค้าขายกันระหว่างชุมชนมาช้านานเช่นกัน ผ้าทอไม่เพียงแต่มีประโยชน์ในการใช้เป็นที่นุ่งห่ม เพื่อป้องกันการหนาวเย็นหรือเป็นอุปกรณ์ปกปิดร่างกายเท่านั้น การพัฒนารูปแบบการผลิต การย้อมสีและเทคนิคการทอให้ลวดลายนับเป็น

งานศิลปะที่ทำให้ผืนผ้ามีความวิจิตรงดงามเป็นสิ่งสะท้อนค่านิยมวัฒนธรรมและสังคมของผู้ทอหรือผู้สวมใส่ได้เป็นอย่างดีในวิถีชีวิตไทย จะพบว่าผ้าทอผูกพันกับช่วงวัยของชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตายคือ เมื่อลูกเกิดมาก็ต้องนอนในเปลผ้าที่แม่ทอและนอนในเปลไม้ไผ่ที่พ่อสาน สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างพ่อ แม่ ลูก กับการทอผ้าและการจักสาน อันเป็นวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านไทยมาแต่อดีต อยู่ผ้าและอยู่ไม้ไผ่สาน คือ งานหัตถกรรมที่แม่และพ่อทำขึ้นมาให้ลูกได้ใช้ในวัยเยาว์ อยู่ผ้า พูก หรือเบาะนอน ล้วนเกิดจากผ้าฝ้ายที่แม่ตำ (ทอ) เย็บเตรียมไว้ ส่วนผ้าอ้อมสำหรับทารกในอดีต คือ เศษผ้าชิ้นเก่าของแม่ที่เนื้อผ้ามีความอ่อนนุ่ม จากการใช้สอยมานาน ทำให้ไม่ระคายเคืองต่อผิวหนังน้อย เมื่อเติบโต ทั้งเด็กหญิงเด็กชาย นอกจากจะได้เรียนรู้อาชีพทำไร่ ทำนาเป็นหลักแล้ว เด็กชายอาจจะได้รับการฝึกหัดจากการจักสาน ในขณะที่เด็กหญิงหัดเรียนทอผ้า ตั้งแต่อายุ 7-8 ขวบ โดยเริ่มจากหัดทอขึ้นพื้นฐาน ได้แก่ การทอผ้าฝ้ายสีขาว ลายขัดสานธรรมดาที่เรียกว่า “ผ้าฮ้าง” คือผ้าฝ้ายสีขาว หรือ ผ้าสีหม้ออ้อมเข้มจนดำ เป็นผืนผ้าที่แม่บ้านแทบทุกครัวเรือนจะทอเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น ผ้าเหล่านี้ได้ใช้ประโยชน์ในการตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า เครื่องใช้สอยต่างๆ ในบ้าน ตลอดจนนำผ้าขาวไปย้อมสีเหลืองเป็นผ้าไตรจีวรสำหรับให้ลูกชายได้สวมใส่ในยามบวชเณร ผ้าจึงเป็นสื่อสายใยระหว่างแม่กับลูกและเป็นสื่อแห่งการสะสมสร้างบุญในทางพุทธศาสนาอีกด้วย หญิงสาวที่มีฝีมือในการทอผ้า มักจะเป็นที่หมายปองของชายหนุ่ม ในประเพณีการแ้วสาวของคนไทยในภาคเหนือ ในอดีตสาวจะนั่งอยู่บน “เต็น” หรือส่วนรับแขกของบ้านทำงานบ้านต่างๆ เช่น บั่นฝ้าย เย็บปักถักร้อย ในขณะที่หนุ่มๆ มาเที่ยวหา พุดคุยด้วยบทสนทนาที่เรียกว่า “คำเครือ” อันเป็นบทร้อยกรองที่ไพเราะ หากสาวฯ พึงพอใจชายหนุ่มผู้ใดก็จะให้ยืม “ผ้าตี๋ม” คือผ้าห่มคลุมตัวกลับไปบ้าน เพื่อว่าคืนต่อไปชายหนุ่มจะได้กลับมาสืบสานต่อความสัมพันธ์ สำหรับผ้าพิเศษที่หญิงสาวมอบให้ชายคนรักมักจะมีลวดลายงดงามอันแสดงฝีมือเป็นเลิศ เช่น “ผ้าเช็ด” อันเป็นผ้าพาดไหล่ชายหนุ่มเวลาไปวัด ถุงย่ามใบงามหรือ “ผ้าต่อง” คือ ผ้าขาวม้า อันเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ เป็นต้น ผ้าทอจึงมีบทบาทใช้เป็นของฝากหรือเป็นสื่อรักแทนใจระหว่างชายหญิงมาช้านาน เครื่องแต่งกายของชนเผ่าต่างๆ ในอดีต คือ สิ่งบ่งชี้ถึงวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน รายละเอียดประดับประดาลวดลาย โครงสร้าง รูปแบบจะบ่งบอกให้ทราบถึงถิ่นที่มา วัย สถานภาพของผู้สวมใส่และเทศกาลต่างๆ โดยเฉพาะในเครื่องแต่งกายของผู้หญิงมักจะมีรายละเอียดของการตกแต่งมากกว่าผู้ชาย คำว่า “เครื่องนุ่งห่ม” ในภาษาไทยสะท้อนให้เห็นถึงการแต่งกายของคนไทยที่ประกอบไปด้วยผ้า 2 ผืน คือ ผ้านุ่ง 1 ผืน และผ้าห่มอีก 1 ผืน แต่ในเวลาอากาศร้อน คนไทยในอดีตคุ้นเคยกับการเปลือยอกซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดาของทั้งหญิงและชายมีเพียงผ้านุ่งผืนเดียวก็เป็นชุดลำลองอยู่กับบ้านได้ ผ้าที่ใช้ห่มตัวผู้หญิงนั้นเป็นผ้าสไบห่มเฉียง ซึ่งอาจใช้รัดอก หรือใช้คล้องคอก็ได้ ส่วนผู้ชายมีขาวม้า ซึ่งเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่ใช้ห่มตัวด้วย ส่วนในยามอากาศหนาวทั้งหญิงทั้งชายก็ใช้ผ้าห่มฝ้ายผืนหนาๆ คลุมตัว ผ้านุ่งชายในอดีตมี 2 ขนาด คือ ขนาดสั้น ใช้นุ่งแบบกะทัดรัดในเวลาทำงาน นอกจากนี้ยังเป็นการโชว์ลายสักตรงส่วนขาที่นิยมกันในยุคก่อน หรือในยามงานพิธีก็นุ่งผ้าขนาดยาวแบบโจงกระเบนเป็นผ้าฝ้ายหรือผ้า

ไหมก็ได้ ฟ้านุ่งของผู้หญิง คือ ผ้าซิ่น ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วยผ้า 3 ส่วน เย็บต่อกัน คือ ส่วนหัวซิ่น ตัวซิ่นและตีนซิ่น อาจเป็นผ้าพื้นธรรมดา สีแดง สีขาว หรือมีลวดลายก็ได้ ส่วนตัวซิ่นนั้นของผู้หญิง ภาคเหนือมักจะมีลายขวาง ส่วนของผู้หญิงอีสานมักเป็นลายตั้ง สำหรับตีนซิ่นนั้นอาจเป็นผ้าพื้นธรรมดา หรือมีลวดลายที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ตัวอย่างเช่น ซิ่นที่สาว ๆ ในภาคเหนือใช้นุ่งในโอกาสพิเศษเวลาที่มีงานบุญหรือไปวัดก็คือ “ซิ่นตีนจก” เป็นซิ่นที่มีลวดลายตรงส่วนตีนซึ่งงดงามเป็นพิเศษ ที่เรียกว่า “ตีนจก” เพราะทอด้วยเทคนิคสอดด้ายเส้นพิเศษที่มีสีสันต่างๆลงไป ที่เรียกว่า เทคนิคจกในยามที่หญิงสาวออกเรือน จะต้องเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับใช้ในครอบครัวใหม่ รวมทั้งเครื่องไหว้พ่อแม่ ฝ่ายชายไม่ว่าจะเป็นผ้าซิ่น ผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง ทั้งหลาย หากหญิงสาวไม่สามารถถักทอด้วยตนเอง ก็ต้องหาซื้อเตรียมไว้ให้พร้อม ประเพณีการดำหัว ไหว้บรรพบุรุษ แสดงความกตัญญูรู้คุณของลูกหลานที่มีต่อผู้ใหญ่ ในยามตรุษสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ แต่โบราณผ้าทอผืนงามที่ลูกหลานนำไปดำหัว คือ สื่อแห่งความเคารพสักการะอย่างหนึ่ง ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ผ้าก็มีบทบาทในการสะสมสร้างบุญ ด้วยการทอผ้าถวายให้พระสงฆ์ได้ใช้ในโอกาสต่างๆ และถวายเป็นพุทธบูชา เช่น ประเพณีการทาน “ตุง” ซึ่งเชื่อว่าจะได้อานิสงส์ผลบุญได้เกาะชายตุงขึ้นสวรรค์ นอกจากนี้ชาวบ้านในชนบทบางแห่งมีการถวายผ้าทอแทน “ต้นกฐิน” ในพิธี “ทอดกฐิน” โดยเรียกว่าพุทธปัจจัย ดังกล่าวตามชนิดผ้าทอที่ทำถวายดังเช่น “ต้นหมอน” เป็นต้น เส้นฝ้ายสีขาวผูกข้อมือเป็นองค์ประกอบสำคัญพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผ้าขาว ผ้าแดง ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในพิธีกรรมหลายๆ อย่าง เช่น พิธีไหว้ครู พิธีสืบชะตา เป็นต้น แม้กระทั่งพิธีศพ ผู้ตายจะได้รับการแต่งด้วยชุดที่สวยงามที่สุดในชีวิต บรรดาญาติพี่น้องจะนำเสื้อผ้าและข้าวของเครื่องใช้บางอย่างใส่ลงไปในโลง ด้วยเชื่อว่าผู้ตายจะได้นำไปใช้ในอีกโลกหนึ่ง ผ้าทอผืนงามพิเศษ ซึ่งอาจเป็นฝีมือของผู้ตายเองหรือเป็นผ้าผืนที่มีผู้มอบให้ด้วยความรักจะใช้เป็นผ้าคลุมโลงศพ ผ้าทอเหล่านี้จะถูกเผาไปพร้อมกับผู้ตาย แต่ในบางท้องถิ่นเมื่อพระสงฆ์ได้ทำพิธีบังสุกุลแล้ว ผ้าทอก็จะกินสู่ญาติหรือลูกหลานได้เก็บไว้ เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษ ผู้ล่วงลับ มีการนำมาดำหัวหรือสงกรานในวันสงกรานต์ทุกปี อาจกล่าวได้ว่าผ้าบังสุกุลและด้ายสายสิญจน์ก็คือบทบาทของผ้าที่เป็นสื่อสุดท้ายระหว่างความเป็นมนุษย์กับผู้ตาย

แนวคิดความรู้เกี่ยวกับผ้ากับวิถีชีวิตคนไทยจะเห็นได้ว่า ผ้าทอมีบทบาทสำคัญที่ผูกพันเป็นสายใยระหว่างชีวิตและเส้นใย ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตพื้นบ้านไทยมาช้านาน ในปัจจุบันแม้ว่าสังคมจะแปรเปลี่ยนไปจากอดีตมาแล้วก็ตาม การทอผ้าก็ยังคงเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีปรากฏสืบทอดอยู่ในหลายท้องถิ่น ในบางแหล่งก็ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาเทคนิคการทอผลิตออกจำหน่ายจนเป็นอุตสาหกรรมที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ วัฒนธรรมการทอผ้าได้พัฒนาจากการผลิตเพื่อใช้นุ่งห่มในวิถีชีวิตพื้นบ้าน ไปสู่การผลิตเพื่อเศรษฐกิจ ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมืองในชนบทต่างๆ ได้รับการเลือกสรรนำกลับมาใช้ใหม่โดยผู้คนในสังคมเมือง การฟื้นฟูค่านิยมการแต่งกายแบบพื้นเมือง การแสวงหาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ได้ทำให้คนไทยหันกลับมานิยมการแต่งกายผ้าทอพื้นเมืองอีกครั้งหนึ่ง ด้วย

วัฒนธรรมการแต่งกายอันหลากหลายทั้งแนวสากลอย่างตะวันตกแนวพื้นบ้านพื้นเมืองแบบไทยๆ ผ้าทอพื้นเมืองของไทยก็ได้รับการปรับปรุงแบบให้เหมาะสมกับการใช้สอนในยุคสังคมปัจจุบัน

9. บริบทของไทยลื้อ บ้านแม่สาบ

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ บริเวณละติจูดที่ 18 ถึงละติจูดที่ 19 องศาเหนือ และลองจิจูดที่ 98 ถึงลองจิจูด 98 องศา 36 ลิปดาตะวันออก ซึ่งอยู่ท่ามกลางเทือกเขาอินทนนท์ที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน สูงจากน้ำทะเลประมาณ 600 - 1,100 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปจะเป็นที่ราบเชิงเขาประมาณ 18 เปอร์เซ็นต์ สลับกับภูเขาประมาณ 82 เปอร์เซ็นต์ อยู่ที่ราบลุ่มน้ำแม่สาบ จะมีลักษณะแนวยาวจากเหนือจรดใต้ตามความยาวของลำน้ำแม่สาบ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการเพาะปลูกและเป็นที่ทำกินของเกษตรกรในหมู่บ้าน

ปัจจุบันบ้านแม่สาบบ้านแม่สาบมีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ โดยจำแนกเป็นพื้นที่ใช้สอยของหมู่บ้านออกมาแล้ว จะครอบคลุมพื้นที่ราว 3,092 ไร่ แยกเป็นพื้นที่การเกษตร 2,747 ไร่ ที่อยู่อาศัย 250 ไร่ และพื้นที่สาธารณะประมาณ 95 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยลื้อ

สภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของบ้านแม่สาบประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก กิจกรรมการเกษตรเป็นปัจจัยหลักกำหนดสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน พืชที่สำคัญ คือ กระเทียม ซึ่งเป็นพืชที่สร้างรายได้แก่เกษตรกรเป็นอย่างมากเพราะเป็นกระเทียมที่คุณภาพดีเก็บไว้ได้นาน ส่วนพืชอื่นๆ ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน คือ ข้าวโพด ข้าว สตรอเบอร์รี่ มะเขือและพืชไร่ทั่วไป

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านแม่สาบ เป็นชุมชนไทยลื้อทั้งหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีวิถีชีวิตแบบชาวชนบททั่วไป ชาวไทยลื้อบ้านแม่สาบเป็นคนที่มีความขยันขันแข็ง มีความสามัคคีกลมเกลียวและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง คือ การแต่งกายไทยลื้อ พูดภาษาไทยลื้อและการทอผ้าทอไทยลื้อ มีพิธีกรรมและประเพณีต่างๆต่างๆที่สืบทอดมาจากรพบุรุษ ประเพณีที่นับว่าสำคัญและมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีตานก๋วยสลาก ปอยหลวง ยี่เป็ง ปอยลูกแก้ว ปีใหม่เมือง ประเพณีทิ้งไปได้แก่ สืบชะตาเรียกขวัญ

จากสภาพบริบทของหมู่บ้านแม่สาบนับว่าเป็นชุมชนที่มีความเป็นชนบท การประกอบอาชีพของประชาชนจึงเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่และการทอผ้าลื้อเป็นอาชีพเสริมจากการทำนาทำสวน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสกสรร สรรสรพิสุทธ์ (2546) ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ของไทลื้อและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม: กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของระบบการผลิต ความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิต และการบริโภคภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทลื้อในชุมชนบ้านแม่สาบได้ตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ในอาณาจักรล้านนามาเป็นเวลานานและยึดถือเอาการปลูกข้าวเป็นวิถีหลักในการดำรงชีพ ดังนั้น ข้าวกับควาย จึงอาจถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ในทางวัฒนธรรมของชาวบ้านแม่สาบ ชาวไทลื้อมีความเชื่อเกี่ยวกับผีในฐานะที่เป็นสิ่งสูงสุด สถิตอยู่ตามที่ต่างๆ ในชีวิตและธรรมชาติ ดังนั้นระบบความเชื่อ พิธีกรรมและค่านิยมของคนในชุมชนจึงถือว่าเป็นการแสดงออกของคุณธรรมสูงสุดและในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของชาวบ้านในการผลิตทางเศรษฐกิจ การปริวรรตจัดจำหน่ายผลผลิต ตลอดจนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การลงทุนของภาครัฐในการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการกระตุ้นและสนับสนุนระบบเศรษฐกิจการตลาด ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบผลผลิตและการบริโภคของชาวไทลื้อ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทลื้ออีกด้วย อย่างไรก็ตามชาวไทลื้อบ้านแม่สาบก็ยังสามารที่จะปรับอัตลักษณ์ทางขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นได้ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญและควรจะได้รับ ความสนใจคือการศึกษาดังกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวไทลื้อรวมทั้งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบในอนาคตเพื่อว่าอัตลักษณ์และวิถีการดำเนินชีวิตดังกล่าวจะได้รับการอนุรักษ์ไว้ได้อย่างเหมาะสม

บุญถิ่น อินดาฤทธิ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการผลิตผ้าชิ้น ไตลื้อเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวบ้านให้ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจทำธุรกิจผ้าชิ้น ไตลื้อของชุมชนที่มีลักษณะต่างกันทั้งความพึงพอใจและความต้องการของชุมชนที่มีผลต่อประเด็นต่างๆ ทั้งเรื่องการตลาด ศิลปะ คุณภาพของสินค้า ทุน รายได้ ลักษณะการสนับสนุนจากภาคส่วนที่แตกต่างกันรวมถึงความยั่งยืนและการสืบทอดการทอผ้าและได้วิเคราะห์ในประเด็นเรื่องลักษณะการส่งเสริมการทอผ้าให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและความต้องการของตลาด เพื่อให้การทอผ้าสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน มีพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดเชียงรายเนื่องจากมีผู้ผลิตผ้าชิ้น ไตลื้อมากที่สุดในประเทศ ผลการศึกษา พบว่า การผลิตผ้าชิ้น ไตลื้อในส่วนกลุ่มชุมชนได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานธุรกิจเอกชนจะได้รับความนิยมนิยมและมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มที่ผลิตโดยอิสระหรือไม่เคยได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้รับความนิยมนิยมและมีความพึงพอใจในระดับปาน

กลางและความพึงพอใจอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เมื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกหน่วยงานเอกชนที่เข้าไปพัฒนาส่งเสริมได้ให้กลุ่มผลิตผลิตตามตลาดดั้งเดิมที่ตนเองถนัดและคุ้นเคยเพราะเป็นสายที่สืบทอดต่อกันมาถือเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งต่างจากหน่วยงานราชการที่เข้ามาฝึกอบรมส่งเสริมด้วยการนำตลาดและกรรมวิธีที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคย โดยเข้าใจว่าเป็นความสวยงามตามตลาดนิยม แต่ไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนใดคือ ส่วนกลุ่มที่ผลิตกันเองในชุมชนโดยไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานใดก็เป็นการผลิตผ้าชิ้น ไตลื้อ เพื่อไว้ใช้สวมใส่ใช้งานในครอบครัวหรือหากมีโอกาสจำหน่ายก็เป็นรายได้ที่ต่ำและไม่แน่นอน ส่งผลให้คุณภาพและการผลิตมีแนวโน้มไม่ดี ไม่มีการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนอันเป็นเด็กหนุ่มเยาวชนมาสนใจเพื่อรับการถ่ายทอดสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพนี้ต่อไป ประกอบกับสภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและทางสังคม ในปัจจุบันมีรายได้ที่เพียงพอทำให้การทอผ้าไตลื้ออันเป็นมรดกของท้องถิ่น ต้องถูกละเลยขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภัทริน กุสุพลนนท์ (2548) ศึกษาเรื่อง การทอผ้าไทยลื้อกลุ่มแม่บ้าน บ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการทอผ้าไทยลื้อกลุ่มแม่บ้านบ้านธาตุสบแวนตำบลเชียงคำจังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การทอผ้าของชาวไทยลื้อทั้งในอดีตและในปัจจุบันยังคงใช้กี่ทอมือเป็นอุปกรณ์หลัก ใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทั้งฝ้ายและการย้อมสี ในอดีตทอผ้าไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในปัจจุบันมีการทอผ้าไว้จำหน่าย ผู้ทอส่วนใหญ่เป็นหญิง ส่วนผู้ชายจะช่วยในเรื่องการประกอบอุปกรณ์เครื่องมือเมื่อมีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว จะมีการรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน เพื่อทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ทำให้สร้างรายได้ สร้างความสามัคคีในหมู่ และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ตลาดของผ้าทอไทยลื้อที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ ลายผักแว่นและลายน้ำไหล ซึ่งเป็นตลาดดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นตลาดขึ้นมาใหม่ โดยผู้ทอผ้าจะคิดและตั้งชื่อตามลักษณะของตลาดที่ปรากฏเช่น ลายก้างปลา ลายปลาหางเล็ก ลายเล็บมือนาง ลายปลาหางใหญ่ ลายภูเขาขาว ลายภูเขาสั้น และลายปลาขาว ส่วนการถ่ายทอดเรื่องการทอผ้า จะมีผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษฝึกสอน โดยเรียนรู้และฝึกหัดด้วยตนเอง ผู้ทอผ้าจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์และมีความอดทน ผู้สืบทอดมีสำคัญในการอนุรักษ์การทอผ้าไม่ให้สูญหาย

ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการทอผ้าไทยลื้อที่นิยมมากที่สุด คือ ผ้าชิ้น เพราะผ้าชิ้นของชาวไทยลื้อบ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาใช้ฝ้ายที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ ทำให้สวมใส่สบายและสีไม่จืดจางมากจนเกินไป ด้วยฝีมือของผู้ทอผ้าและเทคนิคที่สืบทอดกันมา ทำให้เกิดความประณีตและงดงามบนผืนผ้า

นิรมล ไชยสถิตวานิช (2549) ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มทอผ้า บ้านแม่วังช้าง ตำบลพระธาตุอิงแกง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มทอผ้าบ้านแม่วังช้าง ตำบลพระธาตุอิงแกง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนากลุ่มทอผ้าบ้านแม่วังช้างมี 2 ลักษณะ คือ 1) การพัฒนากลุ่มที่ 1 ที่มีการดำเนินงานเชิงธุรกิจ โดยการให้หน่วยงาน

ราชการที่เกี่ยวข้องจัดหาที่ทำการถาวรและงบประมาณ ให้มีการประชุม อบรมประชาชน และสมาชิกให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการจัดการศูนย์ การผลิต การตลาด และอื่นๆอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนา กลุ่มที่ 2 ที่มีการดำเนินงานตามธรรมชาติ ควรมีการประชุม อบรม ให้ความรู้เรื่องการทอผ้าที่มีคุณภาพ การใช้สีย้อมผ้าจากวัสดุธรรมชาติ การจัดสถานที่ให้สะอาด เป็นระเบียบ ตลอดจนการลงทุนเพิ่มเพื่อขยายพื้นที่ให้มีขนาดใหญ่ และการไปศึกษาดูงานยังพื้นที่อื่นๆด้วย

ภาณุพงษ์ ข้างจะงาม (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าทอตีนจกของชาวพวน ตำบลหาด เลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอนุรักษ์วิธีการทอผ้าตีนจกแบบ ดั้งเดิมและเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ผ้าทอตีนจกของชาวพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า

1) การอนุรักษ์วิธีการทอผ้าตีนจกแบบดั้งเดิมของชาวพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอ ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในกระบวนการผลิตผ้าทอตีนจกที่ควรแก่การอนุรักษ์มี 3 ขั้นตอน คือ การ เตรียมฝ้าย การเตรียมหมัก และการทอเป็นผืนผ้า ส่วนการอนุรักษ์และการเก็บรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ทอ ผ้าตีนจกนั้นถือว่า ชาวพวนบ้านหาดเลี้ยวได้ใช้ภูมิปัญญาในการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี

2) แนวทางการอนุรักษ์ผ้าทอตีนจกของชาวพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มี 4 แนวทาง ได้แก่ การป้องกันดูแลรักษาผ้าทอตีนจกโดยการทำความสะอาดก่อนเก็บ รักษาอย่างดี ในตู้เสื้อผ้า การปฏิบัติกรอนุรักษ์โดยการผลิตผ้าทอตีนจกให้คงรูปแบบทั้งลวดลายและ สีสันทัน การสงวนรักษาโดยการเก็บผ้าทอตีนจกให้ถูกวิธีและซ่อมแซมเมื่อมีการชำรุดและพัฒนาผ้าทอตีน จกให้กลับมาเป็นหนึ่งในของสังคัมชุมชนบ้านหาดเลี้ยว โดยการถ่ายทอดความรู้เรื่องกระบวนการทอผ้าตีน จกให้เยาวชนและการรณรงค์ให้คนในชุมชนหันมาสนใจในเรื่องการทอผ้าตีนจกให้มากขึ้น

รมิดา รอดสุข (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การทอผ้าลวดลายแบบดั้งเดิมของชาวไทลื้อ กรณีศึกษา: ลายผ้าหม่นดำก้ำว อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทอผ้าไทลื้อ ลวดลายแบบดั้งเดิมกรณีศึกษา: ลายผ้าหม่นดำก้ำวเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์การทอผ้า ไทลื้อลวดลายแบบ ดั้งเดิม ผลการศึกษาพบว่า

1) กระบวนการทอผ้าไทลื้อลวดลายแบบดั้งเดิม การทอผ้าหม่นดำก้ำวของชาวไทลื้อ พบว่าได้มีการใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติ ทั้งหมด ได้แก่ ฝ้ายดิบซึ่งเป็นวัสดุที่นำมาใช้ในการทำเป็น เส้นด้าย นอกจากนี้ยังประกอบด้วยวัสดุที่ใช้สำหรับการย้อมสี เช่น ดอกไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ และรากไม้ เป็นต้น ซึ่งถ้านำวัสดุเหล่านี้ไปผ่านกระบวนการย้อมสีแล้วจะทำให้เส้นด้ายมีสีต่างๆ ตามที่ต้องการ ส่วน เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการทอผ้าหม่นดำก้ำว ได้แก่ กี่ทอผ้า ซึ่งนับได้ว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่เป็น ภูมิปัญญาของชาวไทลื้อ ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับกระบวนการทอผ้าหม่ นดำก้ำวนั้นพบว่าเริ่มต้นจากการนำดอกฝ้ายมาผ่านกระบวนการทำความสะอาดเป็นอันดับแรก ต่อจากนั้นจึงนำดอกฝ้ายไปบีบเพื่อนำเมล็ดออกไปจากปุยฝ้ายแล้วจึงปั่นปุยฝ้ายให้กลายเป็นเส้นด้าย

ขั้นตอนต่อมาเป็นการนำเอาเส้นได้ไปทำการย้อมสีให้ได้สีเส้นต่างๆ ตามที่ต้องการ แล้วนำไปตากแดดให้แห้งก่อนที่จะนำเส้นด้ายมาจัดเรียงให้เป็นระเบียบและขั้นตอนสุดท้ายคือการทอเส้นด้ายบนกี่ทอผ้าด้วยฝีมือของช่างทอให้กลายเป็นผ้าทอที่มีลวดลายสวยงาม ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทลื้อ และทำให้ชาวไทลื้อมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

2) แนวทางการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าไทลื้อลวดลายแบบดั้งเดิม ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการอนุรักษ์ สามารถทำได้ 3 แนวทางใหญ่ๆ แนวทางแรกคือ แนวทางที่เน้นการสร้างจิตสำนึกประการต่อมาคือ แนวทางที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และประการสุดท้ายคือแนวทางที่มุ่งการใช้เทคโนโลยี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาการอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่โดยวิธีการดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มศึกษา คือ

1. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน
2. ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อ บ้าน ที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ใหญ่ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

- 1.1 ข้อมูลทั่วไป
- 1.2 ประวัติความเป็นมาของบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- 1.3 ประวัติความเป็นมาของผ้าทอ
- 1.4 ท่านคิดว่าการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไร
- 1.7 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

- 2.1 ข้อมูลทั่วไป
- 2.2 กระบวนการทอผ้าแบบดั้งเดิมเป็นอย่างไร
- 2.3 ลวดลายผ้าทอแบบดั้งเดิมมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง
- 2.4 แหล่งวัสดุและอุปกรณ์การทอผ้าดั้งเดิมมาจากที่ใด
- 2.5 กระบวนการทอผ้าทอไทลื้อแบบดั้งเดิมมีกระบวนการอย่างไร
- 2.6 หน่วยงานของรัฐได้มีส่วนในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไร
- 2.7 ความรู้และเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญต่อวิธีการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไร
- 2.8 แนวทางการพัฒนาผ้าทอไทลื้อในอนาคตเป็นอย่างไร
- 2.9 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดทำหนังสือจากประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาประจำสาขาอาชีพศึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และการสังเกตจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา
  2. ลงพื้นที่ในหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
  3. ขอความร่วมมือในการศึกษา โดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ประโยชน์ของการศึกษา
- วิธีการเก็บข้อมูล
4. ลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเครื่องมือที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์
  5. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล พร้อมปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นระยะ เพื่อรับคำแนะนำ ชี้แจงให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา
  6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์
  7. นำผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นำมาสรุปแบบบรรยาย
  8. เขียนรายงานการค้นคว้าอิสระ

ผู้ศึกษาเน้นการศึกษาเชิงลึก (In-depth research) โดยผู้ศึกษาใช้เวลาเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตนเองเพื่อสร้างความคุ้นเคย และทราบถึงสภาพจริงของชุมชน ทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความรู้ความคิดของสมาชิกกลุ่มทอผ้า ตลอดจนศึกษา รูปแบบวิธีการจัดการของกลุ่มทอผ้า เพื่อนำมาประกอบข้อมูลในการศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการตรวจสอบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาตรวจสอบความเพียงพอของข้อมูลที่ได้ สามารถตอบปัญหาการศึกษาครั้งนี้ได้หรือไม่ ตรวจสอบข้อมูลรายละเอียดความถูกต้องจากการบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ทุกครั้งนำไปประมวลประเภทข้อมูลและจัดหมวดหมู่แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการวิเคราะห์

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ทอผ้า มาจัดหมวดหมู่เพื่อจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) และนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบและจัดทำข้อสรุปในประเด็นต่างๆ นำข้อมูลมาเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถอภิปรายผลการศึกษา ทิศทางและสรุปผลการศึกษาได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำหมู่บ้านบ้านแม่สาบ ผู้อาวุโสที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อและผู้บริโภค โดยการทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิถีชีวิตการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

- ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าของชาวไทลื้อในอดีตจนถึงปัจจุบัน การแต่งกาย
กฎระเบียบ

- จุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ

2. แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

วิถีชีวิตการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กับกลุ่มที่เป็นข้อมูลหลักพบว่า สภาพการรวมกลุ่มผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีมาแต่โบราณสืบทอดกันมาจากรอบครัว โดยการทอผ้าเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจากดินแดนแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน และสั่งสมสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ

วิถีชีวิตของคนไทลื้อหมู่บ้านแม่สาบในสมัยโบราณว่าวิถีชีวิตมักเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม ฤดูฝนจะมีการหว่านกล้าดำนาในช่วงเดือนเก้า(เหนือ) เดือนสิบ(เหนือ) หรือช่วงเข้าพรรษา ในระหว่างการปลูกดำนา ก็จะมีการหาปู หาปลา เพื่อเลี้ยงชีพ พ่อบ้านที่ว่างจากการทำงานก็จะไปเป็นพรานล่าสัตว์ ส่วนแม่บ้านจะปลูกฝ้ายในเดือนแปด เดือนเก้า และเก็บเอาวงฝ้ายมาอีดและปั่นเป็นเส้นฝ้าย ซึ่งมีการนำศิลปะการแสดงมาร่วมกับการทำงานเพื่อให้การทำงานสนุกสนานไม่น่าเบื่อ เกิดวรรณกรรมล้านนาขึ้นหลากหลายเรื่องราว อาทิ เช่น จ้อยจิบสาว ฟ้อนสาวไหม เพลงปั่นฝ้าย เป็นต้น

การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายสงบทำให้เกิดปัญญา มองเห็นความสัมพันธ์กันของทุกสรรพสิ่งได้ เช่น เห็นหน่อไม้ที่เชื่อม โยงกับดวงดาว การห้ามตัดไม้ไผ่เดือนเจ็ด (เหนือ) เพราะหากตัดแล้วเมื่อไม้

แห่งนี้จะมีมอด เป็นต้น ในสมัยโบราณวิถีชีวิตของผู้คนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ รวมถึงการทอผ้า เพื่อใช้ในการนุ่งห่ม ซึ่งผู้หญิงจะลงมือทำด้วยตนเอง สิ่งที่เห็นได้ชัดเป็นหัวใจหลักสำคัญในการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในสมัยโบราณคือ “การพึ่งตนเอง” เขาไม่ได้พึ่งภาวะปัจจัยภายนอกเหมือนดังเช่น โลก ปัจจุบันที่เป็นทาสของระบบทุนนิยมเป็นส่วนใหญ่ คนสมัยก่อนแม้ไม่มีเงินติดบ้านก็ไม่มีใครที่ไม่มีกิน เพราะของกินมีมากมายล้อมรอบบ้านหรืออยู่ในป่า ไม่มีใครที่ไม่มีเสื้อผ้าใส่ เพราะสามารถทอเสื้อผ้าใส่ ด้วยตัวเองจากวัสดุธรรมชาติคือผ้าจากฝ้าย

ชาวไทลื้อบ้านแม่สาวในอดีต เมื่ออย่างเข้าฤดูฝนผู้คนในครอบครัวจะช่วยกันเตรียมเมล็ดพันธ์ ข้าว เตรียมพื้นที่นาที่จะทำการ ไถนาปลูกข้าว ซึ่งผู้ชายจะเป็นกำลังหลักของครอบครัวในช่วงที่มีการ เพาะปลูกส่วนผู้หญิงจะคอยช่วยเหลือด้านการดูแลครอบครัวมากกว่า เมื่อผู้ชายออกจากบ้านไปทำงาน เป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่จะต้องเตรียมอาหารและเครื่องใช้ต่างๆให้ หลังจากนั้นกิจกรรมหลังจากเตรียม เครื่องใช้และดูแลความเรียบร้อยของบ้านเรือนแล้วคือการปั่นฝ้าย และทอผ้า

ผู้หญิงชาวไทลื้อในอดีตต้องทอผ้าเป็นกันทุกคน เนื่องจากสมัยก่อนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของคน ในครอบครัวไม่สามารถหาซื้อได้โดยทั่วไปและถ้าหากมีก็จะมียาราคาแพง จึงเป็นหน้าที่หลักของ ผู้หญิงในการทอผ้าและตัดเย็บเครื่องแต่งกายให้คนในครอบครัว

ฝีมือในการทอผ้าถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่พ่อแม่ฝ้ายชายใช้เป็นเหตุผลในการเลือกคู่ครองให้กับลูก ชายของตนเอง เพราะส่วนใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่จะสนับสนุนให้ลูกชายเลือกคู่ครองที่มีฝีมือในการทอผ้า ดังนั้น ผู้หญิงไทลื้อในอดีตจำเป็นต้องฝึกฝนการทอผ้าให้เป็น เนื่องจากเกรงว่าจะไม่สามารถหาคู่ครองได้

2. วัตถุดิบในการทอผ้า

ฝ้าย

ฝ้ายเป็นพืชล้มลุก ต้นให้ดอกจำนวนมากลักษณะของดอกเป็นปุยλευคล้ายกับขนมด้วยฟูปุย เนื้อข้างในขยายตัวออกมาเป็นสีนวลจึงใช้ส่วนนี้มาทำเส้นใย ถ้าหากต้องการฝ้ายสีอื่นๆ ก็จะย้อมผ้า โดยใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น

สีเหลือง	ย้อมด้วย	ขมิ้น
สีแดง	ย้อมด้วย	ปะกาย
สีเทา	ย้อมด้วย	เปลือกมะพร้าว
สีเขียว	ย้อมด้วย	ใบไม้เหี่ยว
สีดำ, กรมท่า	ย้อมด้วย	ใบฮ่อม

การย้อมผ้า ช่างทอผ้าอาจจะย้อมด้วยตัวเอง แต่จากการบอกเล่า จะมีช่างย้อมผ้าประจำหมู่บ้าน เนื่องจากช่างย้อมผ้าจะมีความชำนาญในการย้อมผ้า ได้ผ้าที่สีสวย เรียบ ติดทนนานหากคนที่ไม่ ชำนาญแม้จะย้อมด้วยกระบวนการเดียวกันแต่สีกลับไม่ติดทน (สัมภาษณ์ นางเมือง พิมสรี, วันที่ 30 ธันวาคม 2557

3. วัสดุและอุปกรณ์/การเตรียมด้าย ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ดอกหวี เป็นอุปกรณ์สำหรับหมุนเพื่อกรอเส้นด้ายสีต่างๆเข้าหลอดด้าย มีลักษณะคล้ายกังหันลมมีแกนกลางวางบนฐานไม้สองข้าง ส่วนกลางของ ดอกหวีมี ช่องสำหรับใส่เส้นด้าย

2. ไน เป็นอุปกรณ์กรอเส้นด้ายอย่างหนึ่ง มีลักษณะเป็นช่องสำหรับใส่แกนม้วนด้าย ซึ่งผูกโยงกับดอกหวี ปัจจุบันมีการนำมอเตอร์ไฟฟ้ามาเป็นตัวช่วยหมุน เมื่อมอเตอร์ไฟฟ้าทำงาน เส้นด้ายในดอกหวีจะหมุนด้ายมาเก็บไว้ในแกนม้วนด้าย

3. หลอดด้ายคั่น (ลูกคั่น) เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ในการคั่นเส้นด้าย โดยเส้นด้ายทุกเส้นจะถูกม้วนหรือพันเก็บไว้ในหลอดคั่น ซึ่งมีลักษณะเป็นหลอดยาวประมาณ 8 นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว จำนวน 152 หลอด หลอดคั่นทำจากไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันใช้ท่อน้ำพลาสติกแทน

4. รางคั่น เป็นอุปกรณ์สำหรับเรียงหลอดด้ายคั่น เพื่อเตรียมไว้สำหรับขั้นตอนการเดินเส้นด้ายต่อไป รางคั่นมีลักษณะเป็นแถว 2 ชั้น มีแกนสำหรับใส่หลอดด้ายคั่นจำนวน 152 แกนอยู่บนเสาสูงประมาณ 1.5 เมตร ยาวประมาณ 5-8 เมตร

5. หลักคั่น เป็นอุปกรณ์สำหรับพันเส้นด้ายที่คั่นตามจำนวนความยาวที่ต้องการมีลักษณะ เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 2 เมตร ยาว 5-8 เมตร ที่หัวหลักคั่นมีหลักสูงประมาณ 6 นิ้ว จำนวนประมาณ 20 หลักอยู่ทั้งสองด้าน

6. ตะขอเกี่ยวด้าย (เบ็ดเข้าฟืม) เป็นอุปกรณ์สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืม ทำด้วยเหล็กยาวประมาณ 8 นิ้ว ส่วนปลายทำเป็นตะขอไว้สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืม ซึ่งเส้นด้ายทุกเส้น จะต้องใช้ตะขอเกี่ยวด้ายสอดไว้ในฟืมจนเต็มทุกช่อง

7. เครื่องรองตอนเข้าฟืม

8. ลูกหัด (ระหัด) เป็นอุปกรณ์สำหรับม้วนเก็บเส้นด้ายที่คั่นเสร็จแล้ว มีลักษณะคล้ายระหัดวิดน้ำ ซึ่งอยู่ที่ด้านปลายของแกนระหัดทั้งสองด้าน โดยหมุนม้วนเส้นด้ายเก็บไว้เพื่อเตรียมใส่ในเครื่องทอผ้า

9. ไม้บังคับ เป็นไม้ที่สอดอยู่ในช่องด้ายขึ้น เพื่อช่วยให้ด้ายไม่พันกัน

10. ไม้ขัดด้าย หรือฟืมปลา เป็นอุปกรณ์สำหรับขัดระหัดม้วนผ้าเพื่อไม่ให้ระหัดม้วนผ้ายับเยียนได้ ทำให้เส้นด้ายตั้งอยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงขั้นตอนการทอผ้าก็จะง่ายขึ้น

11. เครื่องม้วนด้าย ใช้สำหรับม้วนด้ายเข้าหลอดด้ายขึ้น

4. วัสดุและอุปกรณ์/ก๊ทอผ้า ประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้

1. โรงก๊ เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญยิ่งอีกอันหนึ่ง ลักษณะของก๊ จะมีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยม ประกอบด้วยเสาหลัก 4 เสา มีไม้ยึดติดกัน

2. พื้ม หรือพื้นหวิ มีลักษณะคล้ายหวิ ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นซี่เล็กๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของพื้มจะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืน เข้าไปเป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า พื้มสมัยโบราณทำด้วยไม้ เกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่างๆ สวยงามมาก

3. เขาหูก หรือ ตะกอ / ตระกอ คือส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นด้ายยืน และแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ ตามต้องการ เพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาหูกมีอยู่ 2 อัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งเว้นเส้นหนึ่ง ที่เขาหูกจะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือกเส้นเดียวสามารถจะเลื่อนไปมาได้ส่วนล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบหรือดินเหยียบไว้ เพื่อเวลา ต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็ใช้เท้าเหยียบคานเหยียบนี้ คานเหยียบจะเป็นตัวดึงเขาหูกให้เลื่อนขึ้นลง ถ้าหากต้องการทอเป็นลายๆ ก็ต้องใช้คานเหยียบหลายอัน เช่น ลายสองใช้คานเหยียบ 4 อัน เรียก ทอ 4 ตะกอ ลายสามใช้คานเหยียบ 6 อัน เรียก ทอ 6 ตะกอ จำนวนตะกอที่ช่างทอผ้าเกาะยอใช้ มีตั้งแต่ 2-12 ตะกอ ผ้าผืนใดที่ทอหลายตะกอถือว่ามีความพิถีพิถันลวดลายที่ละเอียด สวยงาม และมีราคาแพง

4. กระสวย คือ ไม้ที่เป็นรูปรีตรงปลายทั้งสองข้าง ตรงกลางใหญ่ และมีร่องสำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง ใช้สำหรับพุ่งสอดไปในช่องด้ายยืนระหว่างการทอผ้า หลังจากที่ย่างทอเหยียบคานเหยียบให้เขาหูกแยกเส้นด้ายยืนแล้ว

5. ไม้แกนม้วนผ้า หรือ ไม้กำพัน ชาวบ้านเกาะยอเรียกว่า “พื้นรับผ้า” เป็นไม้ที่ใช้สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้ว ไม้แกนม้วนผ้ามีขนาดความยาวเท่ากับหรือเท่ากับความกว้างของหน้าผ้า

6. คานเหยียบ หรือ ดินเหยียบ เป็นไม้ใช้สำหรับเหยียบเครื่องบังคับตะกอ เพื่อให้เชือกที่ยึดต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอดึงด้ายยืนให้แยกออกเป็นหมู่ ขณะที่ช่างทอพุ่งกระสวยด้ายพุ่ง เข้าไปขัดด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลายต่างๆ

7. สายกระดูก หรือ เชือกดึงเวลาพุ่งกระสวย จึงเกิดศัพท์ว่า “กึ่งกระดูก” โดยช่างทอผ้าจะใช้มือข้างหนึ่งกระดูกสายเชือกนี้ กระสวยก็จะเล่นไปเล่นมาเอง และใช้มืออีกข้างดึงพื้มให้กระทบเนื้อผ้าที่ทอแล้วให้แน่น

5. อุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้เตรียมการในการทอผ้า

1. ระหัดถักด้าย เป็นไม้ระหัดสำหรับม้วนด้ายยืน

2. หลอดด้ายพุ่ง เป็นหลอดไม้ไผ่ที่บรรจุด้ายสีต่างๆ สอดอยู่ในรางกระสวยเพื่อใช้พุ่งไปขัดด้ายยืนในขณะที่ช่างทอกำลังทอผ้าและกระดูกสายกระดูกไปหลอดเส้นด้ายพุ่งก็จะพุ่งไปขัดกับเส้นด้ายยืนเกิดเป็นลายผ้าตามต้องการ

3. หลอดด้ายยืน เป็นหลอดด้ายหลักที่ขึงอยู่ในกี่โดยสอดผ่านพื้มเรียบร้อยแล้ว มีลักษณะอยู่ในแนวตั้ง

4. ผัง เป็นไม้สำหรับค้ำความกว้างของผ้าให้หน้าผ้าตึงพอดีกับพืม เพื่อว่าจะได้สะดวกเวลาทอ และเส้นด้ายตรงลายไม่คดไปคดมา ด้านหัวและด้านท้ายของผิงจะผูกเข็มไว้เพื่อใช้สอดริมผ้าทั้งสองข้าง

5. ไนปั่นด้าย เป็นอุปกรณ์ที่แยกออกมาจากกี่ทอผ้า ใช้สำหรับปั่นด้ายเข้ากระสวยและปั่นด้ายขึ้นเข้าระหัดถักด้าย

6. ขั้นตอนในการทอผ้ามีดังนี้

ปลูกฝ้ายในเดือนแปด เดือนเก้า เก็บฝ้ายในเดือนเก้าถึงเดือนยี่ เก็บเอาฝ้ายมารวมกันนำมาตาก แล้วเอาสิ่งที่เป็นมากับฝ้ายออก นำมาอีดฝ้าย คือ เอาเมล็ดของฝ้ายออก เหลือเฉพาะขวงฝ้าย นำขวงฝ้ายมา “ปลดฝ้าย” คือ ทำให้ฝ้ายกระจายตัว ในเข้ก้นได้ดี นำมา “ฮำ” คือ พันปั่นหางฝ้าย นำฝ้ายที่ได้มาปั่นด้วยเครื่องปั่นฝ้าย(ทำฝ้ายจากที่เป็นหางให้เป็นเส้นฝ้าย) นำมา “เป็ฝ้าย” คือนำเส้นไหมที่ได้จากการปั่นฝ้ายมาทำเป็นตอง (ใจ) นำตองฝ้ายมา “ป้อ”(ทูป) ฝ้าย แชน้ำ 2 คืน ต่อมานำมาขนาดกับน้ำข้าว(ข้าวเจ้า) ผึ่งไว้ให้แห้ง นำเส้นฝ้ายที่ได้มา “กวักฝ้าย” นำมา “ฮ้วน”(เดินเส้น) กับหลักเสา นำไปใส่ก๊ี่ แล้วนำไปสลับกับ “พืม” “ฝ้ายที่เหลือจากการใส่ก๊ี่ นำมาปั่นใส่หลอด แล้วเอาหลอดฝ้ายใส่สวยทอ (กระสวยทอผ้า) (สัมภาษณ์ นางเมื่อง พิมสารี, วันที่ 30 ธันวาคม 2557)

7. ลวดลายของผ้าทอไทลื้อ

การทอผ้าไทลื้อบ้านแม่สาบจะเป็นลายจิด ซึ่งลายจิดของไทลื้อนั้น เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนกลุ่มไทลื้อ ผ้าจิดของไทลื้อ ได้แก่

1) ลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแยกเป็นลายสัตว์ ลายดอกไม้ และลวดลายจากอุปกรณ์ใช้ทอผ้า ดังนี้

1.1) ผ้าทอไทลื้อลายรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ลายม้า ลายช้าง ลายแมว ลายไก่ ลายนก ลายผีเสื้อ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ผ้าทอไทลื้อลายม้า

ภาพที่ 2 ผ้าทอไทลื้อลายช้าง

ภาพที่ 3 ผ้าทอไทลื้อลายแมว

ภาพที่ 4 ผ้าทอไทลื้อลายไก่

ภาพที่ 5 ผ้าทอไทลื้อลายนก

ภาพที่ 6 ผ้าทอไทลื้อลายไก่ของหลังม้า

ภาพที่ 7 ผ้าทอไทลื้อลายผีเสื้อ

วิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
reserved

1.2) ผ้าทอไทลื้อลายดอกไม้ เช่น ลายดอกควักแป้ ลายดอกแหลมบิด ลายดอกเงาะ ลายดอกมะลิหลวง เป็นต้น

ภาพที่ 8 ผ้าทอไทลื้อลายดอกควักแป้

ภาพที่ 9 ผ้าทอไทลื้อลายดอกแหลมบิด

ภาพที่ 10 ผ้าทอไทลื้อลายดอกเงาะ

ภาพที่ 11 ผ้าทอไทลื้อลายดอกมะลิหลวง

1.3) ผ้าทอไทลื้อลวดลายจากอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ลายกะแจ้ดำ (ภาษากลาง) ลายเก้งก้าง (หน้าไม้) เป็นต้น

ภาพที่ 12 ผ้าทอไทลื้อลายกะแจ้ดำ

ภาพที่ 13 ผ้าทอไทลื้อลายเก้งก้าง (หน้าไม้)

2) ลวดลายที่เกิดจากความเชื่อถือศรัทธาพระพุทธศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ลายหัวนาค (หัวพญานาค) ลายปราสาท ลายจ้อ (จ้อ) เป็นต้น

ภาพที่ 14 ผ้าทอไทลื้อลายหัวนาค

ภาพที่ 15 ผ้าทอไทลื้อลายรูปประสาท

ภาพที่ 16 ผ้าทอไทลื้อลายจ้อ (จ้อ)

อาชีพการทอผ้าของชาวไทลื้อ

จุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพการทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

นางเมือง พิมสารี ได้กล่าวไว้ว่าการทอผ้าเริ่มหายไปเป็นเวลานานถึง 10 ปี เนื่องมาจากการเกิดสงครามนั้นทำให้ต้นฝ้าย และข้าวของวัสดุในการทอผ้าเสียหาย ผู้คนได้หันมาทำไร่ ทำนา แทนการทอผ้า ต่อมานางเมือง พิมสารี ตอนอายุ 50 ปี (ปัจจุบันอายุ 84 ปี) ได้ริเริ่มฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อขึ้นมา ซึ่งนางเมือง ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผ้าทอที่ได้ถูกสั่งสมมาจาก บรรพบุรุษจึงไม่ยอมให้ภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อได้สูญหายไป จึงไปขอซื้ออุปกรณ์การทอผ้าทั้งหมดที่ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านยังมีเหลือ อยู่หลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยซื้อมาด้วยราคา 50 บาท ด้วยสภาพชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเพื่อนบ้านและเครือญาติ ทำให้ทุกคนไปมาหาสู่กัน และหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นเดียวกัน ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเกิดความสนใจด้านการทอผ้าจึงได้มาขอฝึกการทอผ้ากับ นางเมือง

พิมสารี ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีการทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริม หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2542 ได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกทอผ้าทอไทลื้อในบ้านแม่สาบขึ้น โดยมีสมาชิกจำนวน 25 คน จากสมาชิกทั้งหมด มีเพียง 5 คนเท่านั้นที่ยึดถือการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก ส่วนสมาชิกคนอื่นจะทอบ้างเมื่อว่างจากการทำการเกษตร สมาชิกแต่ละคนก็จะทอผ้าของตนเองอยู่ที่บ้าน เมื่อได้ผลผลิตผ้าทอก็จะนำไปฝากขายที่บ้านของนางอำพันธ์ กาคะโล ซึ่งเป็นศูนย์ชั่วคราวของกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ เมื่อมีงานประจำอำเภอ หรือประจำจังหวัด กลุ่มสมาชิกจะนำผ้าทอที่ตนเองทอมารวมกันที่บ้านของ นางอำพันธ์ กาคะโล เพื่อนำไปวางจัดจำหน่าย หรือมีการออกร้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อเพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้ออีกด้วย ส่วนรายได้ที่ได้จากการจัดจำหน่ายจะนำมาแบ่งกันส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งจะนำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าและอีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปเก็บเข้ากลุ่มเพื่อนำมาหมุนเวียนใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

นางเมือง พิมสารี ได้กล่าวต่อไปอีกว่าในการทอผ้าทอไทลื้อถือเป็นงานฝีมืออย่างหนึ่งที่ทำจากความประณีต จากการตั้งภูมิปัญญาและเกิดขึ้นเป็นความชำนาญจนสามารถได้ผ้าทอที่มีรูปลายสวยงาม การทอผ้าอย่างน้อยจะได้วันละ 1 ผืน อาทิเช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้ารองจาน ปลอกหมอน ส่วนถ้าเป็นชุดแต่งกายไทลื้อ ถ้าเป็นเสื้อประมาณ 3-6 อาทิตย์ ผ้าชิ้นประมาณ 1 เดือนหรือเดือนครึ่ง ผ้าสไบ 1 วัน ผ้าโพกหัว 1 วัน เสร็จ

ตามนโยบายของรัฐบาลและเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจแบบชุมชนกลุ่มทอผ้าจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการนี้ มีนางเมือง พิมสารี ได้รับเลือกเป็นประธานกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลมีการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ตลอดจนนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น งานฝีมือหัตถกรรมต่างๆก็มีการส่งเสริมให้กลุ่มทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการทอผ้าไทลื้อลายชนิดเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ภายใต้นโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 2 ดาว ในปี พ.ศ. 2544

จากการสัมภาษณ์ นางอำพันธ์ กาคะโล ได้ให้ข้อมูลว่าสภาพกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ก็ประสบปัญหาคือ

1. สภาพบริบทของชุมชนมีสภาพเป็นชนบทที่ยังไม่เจริญก้าวหน้าทางด้านการค้า การติดต่อค้าขายยังไม่เป็นที่แน่นอน ทำให้ยังไม่มีตลาดรองรับที่ต่อเนื่อง

2. กระบวนการทอผ้าไทลื้อใช้ความปราณีตในการทอและระยะเวลาการทอที่ยาวนาน จึงทำให้ได้ผลผลิตล่าช้าไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค

มีหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่คือ

1. กรมพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มาช่วยเหลือในการส่งเสริมเรื่องการจัดจำหน่ายและนำผลิตภัณฑ์ไปจัดบูทโชว์ที่งานสตอเบอรี่ของดีอำเภอสะเมิงเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ

2. โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม เข้ามาช่วยเหลือในการส่งเสริมเรื่องการทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การทำสื่อวีดิทัศน์ การทำโบชัวร์ เป็นต้น

3. ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิงและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาช่วยในการทำเอกสารเรื่อง วิถีไท 8 ชุมชน (พ.ศ. 2557) และได้แนะนำผลผลิตผ้าทอไปนำเสนอที่ เวียงทำการ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเสนอแนะให้ทำรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ได้รับความนิยมจากท้องตลาด มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดูสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อบ้านแม่สาบ และส่งเสริมให้เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ความรู้และเทคโนโลยีที่มีส่วนสำคัญต่อวิธีการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ คือ

1. เฟซบุ๊กชื่อ ชุมชนบ้านแม่สาบ | Facebook
2. เว็บไซต์ เช่น เว็บไซต์ผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ <http://maesab.blogspot.com/>

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มพบว่า สาเหตุของการเข้าร่วมกลุ่มผ้าทอครั้งนี้ เนื่องจากมีการสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานราชการที่ชัดเจนที่ช่วยมาผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยมีประธานกลุ่ม และยังได้รับการส่งเสริมจากอำเภอสะเมิง ส่วนความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มต่อการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มจะเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การประกอบอาชีพทอผ้าเพื่อเสริมรายได้จากการทำอาชีพด้านการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวนหมายความว่า จะทอที่บ้านยามว่างจากการทำงานหรือรับจ้างด้านการเกษตร โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ระยะเวลาการประกอบอาชีพทอผ้าของสมาชิกโดยเฉลี่ย 10 ปี ลักษณะการมีส่วนร่วมในกลุ่มผ้าทอจะแบ่งบทบาทหน้าที่ที่แบบง่ายๆ ในบางครั้งช่วยกันทำ สามารถทำแทนกันได้ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน

2. มีการประกอบอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพหลัก ซึ่งจะมีการดำเนินงานเป็นอาชีพหลักหรือเชิงธุรกิจ มีคำสั่งซื้อจากลูกค้าเป็นระบบที่ชัดเจน ก่อให้เกิดรายได้ที่มั่นคง แต่ก็มีปัญหาสำหรับคำสั่งซื้อจำนวนมากๆ ก็จะทำให้สินค้าผลิตไม่ทันตามคำสั่งซื้อ จึงต้องขอความช่วยเหลือจากสมาชิกที่ทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริมมาช่วย

ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มที่เป็นข้อดีจากการเข้าร่วมกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกได้มีการประสานงานทำงานร่วมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำในกลุ่มผ้าทอไทลื้อ
2. มีการจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น แบ่งหน้าที่เป็นสัดส่วน แต่รูปแบบการปฏิบัติงานจริงนั้นยังเป็นการช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถทำหน้าที่ต่างๆ แทนกันได้ เช่น

ประชาชนกลุ่มไม่สามารถไปร่วมงานจัดนิทรรศการของจังหวัดหรือนอกพื้นที่ได้ ก็จะมีการมอบหมายให้สมาชิกคนอื่นเป็นตัวแทนกลุ่มไปร่วมกิจกรรมต่างๆเหล่านั้น

3. หน่วยงานราชการให้การสนับสนุนมากยิ่งขึ้น ให้คำปรึกษาแนะนำในการเขียนโครงการต่างๆเพื่อยื่นขอการสนับสนุนโครงการเป็นต้น

ส่วนทางด้านข้อเสียจากการเข้าร่วมกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ พบว่า สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เมื่อมีการจัดงานนิทรรศการหรือนำผ้าทอไทลื้อไปจัดแสดงในสถานที่ต่างๆ ต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัด ทำให้ไม่สามารถไปร่วมงานได้จึงจำเป็นต้องให้สมาชิกคนอื่นๆ ที่สะดวกไปแทน

ด้านความเห็นของสมาชิกถึงแนวทางการพัฒนาอาชีพผ้าทอไทลื้อ คือ

1. จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่ม พบว่าสมาชิกกลุ่มต้องการขยายที่รวมกลุ่มผ้าทอไทลื้อหรือจัดศูนย์ไว้สำหรับเก็บ จัดจำหน่ายผ้าทอให้เป็นส่วนมากขึ้น เพื่อให้การรวมกลุ่มมีความสะดวกสบายมากขึ้น และสามารถรองรับการช่วยเหลือจากราชการอย่างเต็มที่และสอดคล้องกับระเบียบราชการ ซึ่งปัจจุบันสถานที่เก็บและรวบรวมและจัดจำหน่ายอยู่ที่บ้านของ นางอำพันธ์ กาศะโล

2. จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มได้ให้ความเห็นว่าในอนาคตกลุ่มผ้าทอไทลื้ออยากให้มีการทำรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ความทันสมัยตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ทำรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการใช้งานต่อไปในอนาคต

ความคิดเห็นต่อการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการในการประชาสัมพันธ์กลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะจัดสินค้าไปแสดงตามหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับแจ้งจากทางหน่วยงานราชการ เช่น งานเทศกาลสตอเบอรี่ของดีอำเภอสะเมิง จะนำสินค้าไปจัดแสดงและรวมทั้งการจัดจำหน่ายด้วย

แนวทางการพัฒนาอาชีพของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้ชำนาญในการทอผ้าถึงแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกกลุ่มต้องการให้มีการเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากขึ้น

2. สมาชิกกลุ่มต้องการจัดตั้งศูนย์ที่ทำการถาวรของกลุ่มทอผ้าเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สืบทอดวิธีการผลิต กระบวนการทอ เทคนิคการทอ อนุรักษ์ผ้าทอไทลื้อ และมีความสะดวกในการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมต่างๆ

3. สมาชิกกลุ่มต้องการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ คือกรมพัฒนาชุมชนอำเภอสะเมิง ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิง ด้านงบประมาณการลงทุนแบบธุรกิจชุมชน

4. ทางกลุ่มต้องการให้สมาชิกไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวและจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคงยิ่งขึ้น

5. สมาชิกกลุ่มต้องการให้มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เช่น โรงเรียน

6. สมาชิกกลุ่มต้องการพัฒนาสินค้าที่มีความหลากหลายและทันสมัยตามความต้องการของตลาด เช่น ซองใส่โทรศัพท์มือถือ , กระเป๋าแทบเล็ต , กระเป๋าสตางค์ , กระเป๋าสะพาย , หมวก , ถุงผ้า ซึ่งต้องใช้งบประมาณ และเวลาในการเรียนรู้

7. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์สินค้าให้กว้างไกลยิ่งขึ้นในระดับประเทศ

8. สมาชิกกลุ่มต้องการพัฒนาให้มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามมากยิ่งขึ้น โดยต้องการให้หน่วยงานราชการมาช่วยพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้

กลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ

สำหรับกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ มีแนวทางการพัฒนากลุ่ม ดังนี้

1. การพัฒนากลุ่มเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น ให้มีการพัฒนาสถานที่ที่ทอผ้าที่บ้านให้เป็นสัดส่วน มีระเบียบ และสะอาด
2. แนะนำให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการทอผ้าทอไทลื้อให้คงอยู่สืบไป และมุ่งมั่นให้ผลิตออกมาอย่างสม่ำเสมอ
3. มีการแนะนำกลุ่มใหม่ที่สนใจในการทอผ้าเพื่อมาเรียนรู้การทอผ้าทอไทลื้อ
4. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อที่จะได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และอนุรักษ์อาชีพการทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ

ปัญหา/อุปสรรคของกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ขาดงบประมาณในการสนับสนุนเท่าที่ควร เนื่องจากกลุ่มทอผ้ายังไม่มีศูนย์ที่ทำการของกลุ่มอย่างเป็นทางการ
2. ขาดเงินทุนในการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ
3. ขาดบรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กับกลุ่มที่เป็นข้อมูลหลัก พบว่าสภาพการรวมกลุ่มผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีมาแต่โบราณสืบทอดกันมาจากครอบครัว โดยการทอผ้าเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจากดินแดนแคว้นสิบสองปันนามณฑลยูนนาน ประเทศจีน และส่งมอบเนื่องภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 การทอผ้าเริ่มหายไปเป็นเวลานานถึง 10 ปี เนื่องมาจากการเกิดสงครามนั้นทำให้ต้นฝ้าย และข้าวของวัสดุในการทอผ้าเสียหาย ผู้คนได้หันมาทำไร่ ทำนา แทนการทอผ้า ต่อมาแม่อยู่เมือง พิมสารี ตอนอายุ 50 ปี (ปัจจุบันอายุ 84 ปี) ได้ริเริ่มฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อขึ้นมา ซึ่งแม่อยู่เมืองได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผ้าทอที่ได้ถูกส่งมอบมาจาก บรรพบุรุษจึงไม่อยากจะให้ภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อได้สูญหายไป จึงไปขอซื้ออุปกรณ์การทอผ้าทั้งหมดที่ผู้เช่าผู้เช่าในหมู่บ้านยังมีเหลือ อยู่หลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยซื้อมาด้วยราคา 50 บาท โดยอาชีพดั้งเดิมจะประกอบอาชีพด้านการเกษตร คือ การทำนาและทำสวน ขณะเดียวกันได้ทอผ้าเป็นอาชีพเสริมหรือเป็นการใช้เวลาว่างที่เหลือจากการทำการเกษตร

การทอผ้าบ้านแม่สาบจะเป็นลายจิด ซึ่งลายจิดของไทลื้อนั้น เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ผ้าจิดของไทลื้อ มีทั้งลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ลายม้า ลายช้าง ลายสิงห์ ลายนก ลายขอ ลายดอกแก้ว และลายดอกจันทร์ เป็นต้น ลวดลายที่เกิดจากความเชื่อและศรัทธาทางพระพุทธศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณี อาทิ ลายพญานาค ลายหงษ์ ลายปราสาท ลายพานพุ่มดอกไม้ และลายช่างฟ้อนถือช่อดอกไม้ ฯลฯ นอกจากนี้แล้วลวดลายที่ทอบนผืนผ้าทอมีอีกหลากหลาย เช่น รูปช้าง รูปม้า เขี้ยวหมา จี๊ดดอกเปา ผาสาท งูลอย เขี้ยวหมาล่า กระแจ้ล่า เหล่มบิด โดยการทอผ้าจะมีลักษณะเป็นผ้าผืนแล้วนำไปแปรรูปตัดเย็บเป็นเสื้อ ชิ้น หรือใช้เป็น ผ้าปูที่นอน ที่นอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดน้อย ผ้าเช็ดหลวง ตุ้ง ผ้าทอโบราณ ผ้าต่อง ผ้าพันหัว ผ้าสไบ ถูย่าม รวมทั้งนำไปแปรรูปใช้สอยอื่นๆ

ด้วยสภาพชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเพื่อนบ้านและเครือญาติ ทำให้ทุกคน ไปมาหาสู่กันและชาวบ้านจำนวนหนึ่งเกิดความสนใจด้านการทอผ้าจึงได้มาขอฝึกการทอผ้ากับ นางเมือง พิมสารี ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีการทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริม

หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2546 ได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกทอผ้าทอไทลื้อในบ้านแม่สาบขึ้น โดยมีสมาชิกจำนวน 25 คน และมีสมาชิก 5 คนเท่านั้นที่ยึดถือการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก ส่วนสมาชิกคนอื่นจะทอบ้างเมื่อว่างจากการทำการเกษตร สมาชิกแต่ละคนก็จะทอผ้าของตนเองอยู่ที่บ้าน เมื่อได้ผลผลิตผ้าทอก็จะนำไปฝากขายที่บ้านของนางอำพันธ์ กาคะโล ซึ่งเป็นศูนย์ชั่วคราวของกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ เมื่อมีงานประจำอำเภอหรือประจำจังหวัด กลุ่มสมาชิกจะนำผ้าทอที่ตนเองทอมารวมกันที่บ้านของ นางอำพันธ์ กาคะโล เพื่อนำไปวางจัดจำหน่าย หรือมีการออกร้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อเพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้ออีกด้วย ส่วนรายได้ที่ได้จากการจัดจำหน่ายจะนำมาแบ่งกัน ส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งจะนำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าและอีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปเก็บเข้ากลุ่มเพื่อนำมาหมุนเวียนใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

ในการทอผ้าทอไทลื้อถือเป็นงานฝีมืออย่างหนึ่งที่ทำจากความประณีต จากการสั่งสมภูมิปัญญาและเกิดขึ้นเป็นความชำนาญจนสามารถได้ผ้าทอที่มีรูปลายสวยงาม การทออย่างน้อยจะได้วันละ 1 ผืน อาทิเช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้ารองจาน ปลอกหมอน ส่วนถ้าเป็นชุดแต่งกายไทลื้อ ถ้าเป็นเสื้อประมาณ 3-6 อาทิตย์ ผ้าชิ้นประมาณ 1 เดือนหรือเดือนครึ่ง ผ้าสไบ 1 วัน ผ้าโพกหัว 1 วัน เสร็จ

ตามนโยบายของรัฐบาลและเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจแบบชุมชนกลุ่มทอผ้าจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการนี้ มีนางเมือง พิมสารี ได้รับเลือกเป็นประธานกลุ่มผ้าทอบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลมีการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ตลอดจนนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น งานฝีมือหัตถกรรมต่างๆก็มีการส่งเสริมให้กลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการทอผ้าไทลื้อลายซิด เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ภายใต้นโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 2 ดาว ในปี พ.ศ. 2544

จากการสัมภาษณ์ นางอำพันธ์ กาคะโล ได้ให้ข้อมูลว่าสภาพกลุ่มผ้าทอบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ก็ประสบปัญหาคือ

1. สภาพบริบทของชุมชนมีสภาพเป็นชนบทที่ยังไม่เจริญก้าวหน้าทางด้านการค้า การติดต่อค้าขายยังไม่เป็นที่แน่นอน ทำให้ยังไม่มิตลาดรับรองที่ต่อเนื่อง
2. กระบวนการทอผ้าไทลื้อใช้ความประณีตในการทอและระยะเวลาการทอที่ยาวนานจึงทำให้ได้ผลผลิตล่าช้าไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค

มีหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่คือ

1. กรมพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มาช่วยเหลือในการส่งเสริมเรื่องการจัดจำหน่ายและนำผลิตภัณฑ์ไปจัดบูทโชว์ที่งานเทศกาลสตอเบอรี่ของดีอำเภอสะเมิงเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ

2. โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม เข้ามาช่วยเหลือในการส่งเสริมเรื่องการทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การทำสื่อวีดิทัศน์ การทำโบชัวร์ เป็นต้น

3. ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิงและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาช่วยในการทำเอกสารเรื่อง วิถีไท 8 ชุมชน (พ.ศ. 2557) และได้แนะนำผลผลิตผ้าทอไปนำเสนอที่ เวียงท่าการ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเสนอแนะให้ทำรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ได้รับความนิยมจากท้องตลาด มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดูสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อบ้านแม่สาบ และส่งเสริมให้เป็น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ความรู้และเทคโนโลยีที่มีส่วนสำคัญต่อวิธีการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ คือ

1. เฟซบุ๊กชื่อ ชุมชนบ้านแม่สาบ | Facebook

2. เว็บไซต์ เช่น เว็บผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ <http://maesab.blogspot.com/>

สำหรับแนวทางการพัฒนากลุ่มของกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้ กลุ่มจะต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยกลุ่มต้องการความช่วยเหลือจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการออกแบบผลิตภัณฑ์ แล้วผู้นำกลุ่มจะสามารถฝึกสมาชิกให้ทำรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ได้ และพัฒนาให้มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามมากยิ่งขึ้น โดยสมาชิกต้องการให้หน่วยงานราชการมาพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ มีการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ควรมีศูนย์ที่ทำการถาวรของกลุ่มผ้าทอเพื่อให้ความสะดวกในการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมต่างๆ สมาชิกควรไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวและจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคง ทั้งนี้กลุ่มควรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และสม่ำเสมอ คือ กรมพัฒนาชุมชนอำเภอสะเมิง ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิง เพื่อสนับสนุนด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมด้านการทอผ้าทอไทลื้อและงบประมาณในการลงทุน สมาชิกควรเห็นความสำคัญของการทอผ้าทอไทลื้อให้คงอยู่สืบไป และมุ่งมั่นผลิตออกมาอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการแนะนำกลุ่มใหม่ที่สนใจในการทอผ้าทอไทลื้อเพื่อมาเรียนรู้ในการทอผ้าทอไทลื้อ และเพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และอนุรักษ์อาชีพการทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านสาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้ศึกษา อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้ การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านสาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. กลุ่มจะต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งทางสมาชิกกลุ่มต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างจริงจัง และสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยด้านความรู้ การทอผ้าอย่างถูกต้องตามขบธรรมเนียมวัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทลื้อ การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ รวมไปถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัยแต่ยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นไทลื้อ รวมไปถึงความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณในการลงทุน สนับสนุนเผยแพร่วัฒนธรรมการทอผ้าไทลื้อ คล้ายคลึงกับการศึกษาของ บุญถิ่น อินคาฤทธิ์ (2548) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมจากหน่วยงานธุรกิจเอกชนจะได้รับความนิยมนิยมและมีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมโดยหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มที่ผลิตโดยอิสระหรือไม่เคยได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้รับความนิยมนิยมและมีความพึงพอใจในระดับปานกลางและความพึงพอใจอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เมื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกหน่วยงานเอกชนที่เข้าไปพัฒนาส่งเสริมได้ให้กลุ่มผลิต ผลิตภัณฑ์ตามตลาดดั้งเดิมที่ตนเองถนัดและคุ้นเคยเพราะเป็นสายที่สืบทอดต่อกันมากับเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งต่างจากหน่วยงานราชการที่เข้ามาฝึกอบรมส่งเสริมด้วยการนำตลาดและกรรมวิธีที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคย โดยเข้าใจว่าเป็นความสวยงามตามตลาดนิยม แต่ไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทลื้อ ส่วนกลุ่มที่ผลิตกันเองในชุมชนโดยไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานใดก็เป็นการผลิตผ้าชิ้นไตลื้อเพื่อไว้ใช้สวมใส่ใช้งานในครอบครัวหรือหากมีโอกาสจำหน่ายก็เป็นรายได้ที่ต่ำและไม่แน่นอน ส่งผลให้คุณภาพและการผลิตมีแนวโน้มไม่ดี ไม่มีการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนเป็นเด็กหนุ่มเยาวชนมาสนใจเพื่อรับการถ่ายทอดสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพนี้ต่อไป ประกอบกับสภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและทางสังคม ในปัจจุบันมีรายได้ที่เพียงพอทำให้การทอผ้าไตลื้ออันเป็นมรดกของท้องถิ่นต้องถูกละเลยขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. กลุ่มควรมีศูนย์ที่ทำการถาวรของกลุ่มผ้าทอเพื่อให้มีความสะดวกในการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมต่างๆ แนะนำกลุ่มใหม่ที่สนใจในการทอผ้าทอไทลื้อเพื่อมาเรียนรู้ในการทอผ้าทอไทลื้อ และเพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และอนุรักษ์อาชีพการทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบตลอดจน นำสมาชิกศึกษาดูงานกลุ่มทอผ้าต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นและเกิดการตื่นตัวในกลุ่มสมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่แนวคิด องค์ความรู้ต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้กับงานของตน เกิดการพัฒนาางอย่างมั่นคง เห็นความสำคัญของการทอผ้าไทลื้อมุ่งมั่นที่จะผลิตงานออกมาสู่ท้องตลาด สร้างงานสร้างอาชีพที่มั่นคงสืบต่อไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ นิรมล ไชยสถิตวานิช (2549) ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนา

กลุ่มทอผ้าบ้านแม่วังช้างมี 2 ลักษณะ คือ 1) การพัฒนากลุ่มที่ 1 ที่มีการดำเนินงานเชิงธุรกิจ โดยการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจัดหาที่ทำการถาวรและงบประมาณ ให้มีการประชุม อบรมประชาชน และสมาชิกให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการจัดการศูนย์ การผลิต การตลาด และอื่นๆอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนากลุ่มที่ 2 ที่มีการดำเนินงานตามธรรมชาติ ควรมีการประชุม อบรม ให้มีความรู้ เรื่องการทอผ้าที่มีคุณภาพ การใช้สีย้อมผ้าจากวัสดุธรรมชาติ การจัดสถานที่ให้สะอาด เป็นระเบียบ ตลอดจนการลงทุนเพิ่มเพื่อขยายพื้นที่ให้มีขนาดใหญ่ และการไปศึกษาดูงานยังพื้นที่อื่นๆด้วย

การศึกษาวิถีชีวิตการทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านสาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การทอผ้าบ้านแม่สาบมีทั้งเป็นลายจิด ซึ่งลายจิดของไทลื้อนั้น เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมาหลายช่วงอายุคน มีทั้งลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ลายม้า ลายช้าง ลายสิงห์ ลายนก ลายขอ ลายดอกแก้ว และลายดอกจันทร์ เป็นต้น ลวดลายที่เกิดจากความเชื่อและศรัทธาทางพระพุทธศาสนาขบธรรมเนียมประเพณี อาทิ ลายพญานาค ลายหงษ์ ลายปราสาท ลายพานพุ่มดอกไม้ และลายช่างฟ้อนถือช่อดอกไม้ ฯลฯ นอกจากนี้แล้วลวดลายที่ทอบนผืนผ้าทอมีอีกหลากหลาย เช่น รูปช้าง รูปม้า เขี้ยวหมา จี๊ดอกเปา ผาสาท งูลอย เขี้ยวหมาล่า กระแฉี่ล่า เหล่มบิด โดยการทอผ้าจะมีลักษณะเป็นผ้าผืนแล้วนำไปแปรรูปตัดเย็บเป็น เสื้อ ชิ้น หรือใช้เป็น ผ้าปูที่นอน ที่นอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดน้อย ผ้าเช็ดหลวง ตุ้ง ผ้าห่อใบลาน ผ้าต่อง ผ้าพันหัว ผ้าสไบ กุญย่าม รวมทั้งนำไปแปรรูปใช้สอยอื่นๆ สอดคล้องกับ ภัทริน กุสุพลนนท์ (2548) ที่กล่าวว่า ลวดลายของผ้าทอ ไทลื้อที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ ลายผักแว่นและลายน้ำไหล ซึ่งเป็นลวดลายดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นลวดลายขึ้นมาใหม่ โดยผู้ทอผ้าจะคิดและตั้งชื่อตามลักษณะ ของลวดลายที่ปรากฏเช่น ลายก้างปลา ลายปลาหางเล็ก ลายเล็บมือนาง ลายปลาหางใหญ่ ลายภูเขาขาว ลายภูเขาสั้น และลายปลาคว ส่วนการถ่ายทอดเรื่องการทอผ้า จะมีผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษฝึกสอนโดยเรียนรู้และฝึกหัดด้วยตนเอง ผู้ทอผ้าจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และมีความอดทน ผู้สืบทอดมีสำคัญในการอนุรักษ์การทอผ้าไม่ให้สูญหาย

สภาพการรวมกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2542 มีลักษณะกลุ่มเป็นกลุ่มที่หลากหลายซึ่งมีการทอผ้าในบริเวณบ้านของตนเอง และมีการแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มขึ้นมาเพื่อแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บัญชา อุด โปธิ์ (2551) ที่กล่าวว่ากลุ่มผ้าทอจะทอผ้าที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม

นอกจากนี้สภาพการพัฒนา กลุ่มอาชีพทอผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการที่มีการจัดการค่อนข้างไปในทางที่ดี มีผู้นำที่มีศักยภาพการแบ่งผลประโยชน์ที่เหมาะสม เนื่องจากภายในกลุ่มจะมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือกันทำงาน กล่าวคือกล้าทำเสียสละ และได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเก็บรวบรวมและเผยแพร่

ข้อมูล และได้มีหน่วยงานราชการมาช่วยส่งเสริมผลผลิตจึงทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น
และมีกลุ่มผู้สนใจในการทอผ้าทอไทลื้อมาศึกษาวิธีการทอเพื่อที่จะสืบสานอาชีพการทอผ้าทอไทลื้อ
ให้คงอยู่สืบไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้

การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนควรนำผลการศึกษา วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อการแสวงหาแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้อ ตลอดจนแนวทางการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนไทลื้อด้วยตัวเองอย่างเป็นรูปธรรม

2. รัฐควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าทอไทลื้อ โดยสร้างฐานความร่วมมือให้กับชุมชน รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการต่างๆ เช่น สร้างศูนย์ทำการถาวรของกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น เช่น ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านการศึกษา ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของชุมชนให้รอบด้าน

2. ควรศึกษาผลกระทบที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอย่างละเอียด เพื่อมาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

3. ความศึกษารวบรวมสิ่งที่มีคุณค่าในวัฒนธรรมการทอผ้าทอไทลื้อที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง และสูญหาย เพื่อการอนุรักษ์และนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณค่าสูงสุดต่อไป

4. ควรสัมภาษณ์ผู้บริโภครวมเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บรรณานุกรม

- กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน. สอนให้คิด. โรเนียว.
- บุญถิ่น อินดาฤทธิ์. (2548). การส่งเสริมการผลิตผ้าชิ้นโตสี่เหลี่ยมเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวบ้านให้ยั่งยืน
- บัญชา อุดโพธิ์. (2551). พัฒนาการผ้าทอตีนจกหลาย หนีน้ำถั่วม: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าตีนจก วัดบ้านไ้ไร่อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประชันรักพงษ์และคณะ. (2535). การศึกษาหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดลำปาง. ฝ่ายวิจัยและแผนงาน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูลำปาง สหวิทยาลัยล้านนา ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประโยชน์ของการพัฒนาอาชีพ. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.gotoknow.org/posts/288654>
- ปรียาพร วงศ์อนุโรจน์. (2535). การพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงจันทร์.
- เพ็ชรี รูปะวิเชตร (2547). ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อกระตุ้นสินค้าไทยสู่หัวใจคนไทยและตลาดโลก. วารสารวิจัยอาชีวศึกษา, 1(1), 5-20.
- ภานุพงษ์ ข้างจะงาม. (2552). การอนุรักษ์ผ้าทอตีนจกของชาวพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอสรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัทธิน กุสุพลนนท์. (2548). การทอผ้าไทยลื้อกลุ่มแม่บ้าน บ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รมิดา รอดสุข. (2553). การทอผ้าลวดลายแบบดั้งเดิมของชาวไทลื้อ กรณีศึกษา: ลายผ้าหม่นดำก้าว อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไ้สว เชื้อสะอาด. (2540). ไ้ลื้อ - ล้านนา ถึงสิบสองปันนา. พะเยา : สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเชียงคำ.
- เสกสรร สรรสรพิสุทธิ์. (2546). อัตลักษณ์ของไทลื้อและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม กรณีศึกษานักแม่สาว อำเภอสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. แนวทางจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ. (กพอ.) กรุงเทพมหานคร : รั้งสีการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.oncc.go.th/publication/50051>

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ที่ ศธ 6393(15)15 / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

1 พฤศจิกายน 2557

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

เรียน ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่สาบ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ด้วย นายชนวัฒน์ ยวงสุวรรณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี ผศ.ดร. กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ ในการนี้นักศึกษาใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้เชี่ยวชาญในการทอผ้าทอไทลื้อ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 นี้

นักศึกษามีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยนักศึกษาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม 2558 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งจะเห็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาและการพัฒนางานวิจัยโดยส่วนรวม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ดร.กัญญา กำศิริพิมาน)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ที่ ศธ 6393(15)15 / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วย
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

1 พฤศจิกายน 2557

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติสุดา ศรีสุข

ด้วย นายธนวัฒน์ ขวงสุวรรณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านสาขาวิชาอาชีวศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษា

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและโปรดพิจารณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยในครั้งนี้ด้วยจักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ดร.กัญญา กำศิริพิมาน)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา

ที่ ศธ 6393(15)15 / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

1 พฤศจิกายน 2557

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน นางสาวทอง ปิ่นทะนา ตำแหน่งครู คศ. 2 โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สาบ

ด้วย นายชนวัฒน์ ขวงสุวรรณ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านสาขาวิชาอาชีวศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษា

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและโปรดพิจารณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยในครั้งนี้ด้วยจักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ดร.กัญญา คำศิริพิมาน)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

ผู้ใหญ่นบ้าน

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

ชื่อหน่วยงาน.....สังกัด.....

ตำแหน่ง.....ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. ประวัติความเป็นมาของผ้าทอ
3. ท่านคิดว่าการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไร
4. ข้อเสนอแนะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าทอไทลื้อ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

สัมภาษณ์ผู้มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไทลื้อ

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

ตำแหน่ง.....ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....สถานที่.....

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. กระบวนการทอผ้าแบบดั้งเดิมเป็นอย่างไร
2. ลวดลายผ้าทอแบบดั้งเดิมมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง
3. กระบวนการทอผ้าทอไทลื้อแบบดั้งเดิมมีกระบวนการอย่างไร
4. แหล่งวัสดุและอุปกรณ์การทอผ้าดั้งเดิมมาจากที่ใด
5. หน่วยงานของรัฐได้มีส่วนในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไรบ้าง
6. ความรู้และเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญต่อวิธีการอนุรักษ์ผ้าทอไทลื้ออย่างไรบ้าง
7. แนวทางการพัฒนาผ้าทอไทลื้อในอนาคตเป็นอย่างไร
8. ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์ผู้บริโภคหรือผู้ให้ความสนใจในผ้าทอไทลื้อ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

สัมภาษณ์ผู้บริโภครหรือผู้ให้ความสนใจในผ้าทอไทลื้อ

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

ตำแหน่ง.....ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....สถานที่.....

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. ท่านมีความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบอย่างไรบ้าง
2. ในฐานะเป็นผู้บริโภคท่านคิดว่าผ้าทอไทลื้อควรมีการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง
3. เพราะเหตุใดท่านจึงมีความสนใจผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ฉ

รูปภาพประกอบการค้นคว้าอิสระ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 17 ตุ้ง ผลผลิตของกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ

ภาพที่ 18 ผ้าซิ่น ผลผลิตของกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ

ภาพที่ 19 ผ้าโพกหัว

ภาพที่ 20 ผ้าปูโต๊ะลายม้า

ภาพที่ 21 ผ้ารองจาน

ภาพที่ 22 ผ้ารองจาน

ภาพที่ 23 ผ้าคาดเอว

ภาพที่ 24 ผลผลิตของกลุ่มทอผ้าทอไทลื้อ บ้านแม่สาบ

ภาพที่ 25 ผ้าซิ่น

ภาพที่ 25 ถุงย่าม

ภาพที่ 26 ผ้าปูโต๊ะลายม้าและไก่อของหลังม้า

ภาพที่ 27 ผ้าโพกหัว

ภาพที่ 28 กี่ทอผ้า

ภาพที่ 29 นางเมือง พิมสารี ประธานกลุ่มทอผ้า

ภาพที่ 30 ผู้จัดทำและนางเมือง พิมสารี ประธานกลุ่มทอผ้า

ภาพที่ 31 นางอำพันธ์ กาคะโล สมาชิกกลุ่มทอผ้า

ภาพที่ 32 นางเหรียญ มณีสอน รองประธานกลุ่มทอผ้า

ภาพที่ 33 บ้านนางเมือง พิมสารี ประธานกลุ่มทอผ้า

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายชนวัฒน์ ยวงสุวรรณ

วัน เดือน ปีเกิด

29 มีนาคม 2531

ที่อยู่ปัจจุบัน

55/4 หมู่5 ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 50180

ประวัติการศึกษา

2548

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนวมินทราชูทิศพายัพ

2553

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
rights reserved